

CARU COMMV. Torhoutsesteenweg 2A/0502 8400 OOSTENDE
Erkend opleidingsorganisator FSMA

OPLEIDINGEN

FORMATIONS

CONSULTANCY

info@caru-commv.be

<https://www.caru-commv.be>

CARU OVERHEIDSOPDRACHTEN 2025

NIEUWSBRIEF SEPTEMBER 25

WETGEVING-STAATSBAD

RECHTSPRAAK EUROPEES HOF

BEGINSELEN BEHOORLIJK BESTUUR EN EPROPORTIONALITEIT

ARREST VAN HET EUROPEES HOF van JUSTITIE (Vierde kamer) 3 juli 2025

NADERE OMSCHRIJVING VAN HET BEGRIP “PERSOONSGEBONDEN GEGEVENS”

ARREST VAN HET EUROPEES HOF van JUSTITIE (Eerste kamer) 4 september 2025 C-413/23 P,

RECHTSPRAAK RAAD VAN STATE

SUBSTANTIELE ONREGELMATIGHEID BIJ ONTBREKEN VERPLICHT PLAATSBEZOEK

Raad van State ARREST nr. 260.847 van 30 september 2024

DE VOOR TE LEGGEN DOCUMENTEN OP STRAFFE VAN UITSLUITING ZIJN DEZE IN HET BESTEK

VERMELD MET DE DAARIN BEPAALDE OMVANG EN SPECIFICATIE

Raad van State ARREST nr. 263.915 van 8 juli 2025 in de zaak A. 245.095/XIV-39.825

INFO VARIA :

FOD KANDESELARIJ ADVIES VAN DE COMMISSIE VOOR DE OVERHEIDSOPDRACHTEN

Aankoopcentrales – vereiste hoedanigheid van aanbestedende overheid

FOD BOSA : OPVOLGING BETAALTERMIJNEN FEDERALE OVERHEID

FOD ECONOMIE INDEX AUGUSTUS 25

FOD ARBEID EN TEWERKSTELLING : Vallen van hoogte nog steeds de meest voorkomende

ONS OPLEIDINGSAANBOD EN NOG BESCHIKBARE HANDBOEKEN

ZIE OOK <https://www.caru-commv.be> voor de vroegere nieuwsbrieven en themanummers

NOG BESCHIKBARE HANDBOEKEN

STUDIEDAG OKTOBER 2025 “KAN JE NOG AANKOPEN ZONDER OVERHEIDSOPDRACHT ”

21/10 GENT 23/10 HASSELT (INSCHRIJVINGSFORMULIER EN PROGRAMMA)

Ed. 09/2025 VEWA Copyright © 2025

PROF RUDI CLAEYS

BELGISCH STAATSBLAD.

Europese
Unie

Publicatieblad van de Europese Unie

Overheidsopdrachten die producten en diensten betreffen die onder het toepassingsgebied van de EAA (European Accessibility Act vallen) , de technische specificaties in bestekken vanaf 28 juni 2025 (de datum waarop de omzettingsmaatregelen van toepassing worden) moeten verwijzen naar de desbetreffende toegankelijkheidsvoorschriften zoals vastgelegd in de EAA en haar Belgische omzettingen.

Richtlijn (EU) 2019/882 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten EUR-Lex Document 32019L0882

Omzettingstermijn van kracht uiterlijk 28 juni 2025 hierna overzicht van de Belgische omzetting

1. [Loi du 13 juin 2005 relative aux communications électroniques.](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2005-06-20

2. [Loi du 29 avril 2011 créant les centres 112 et l'agence 112.](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2011-05-23

3. [Loi du 17 juin 2016 relative aux marchés publics](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2016-07-14 ; Pagina: 44219

4. [MINISTERE DE LA COMMUNAUTE FRANÇAISE – 4 FEVRIER 2021. — Décret relatif aux services de médias audiovisuels et aux services de partage de vidéos](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2021-03-26 ; Pagina: 29036-29101

5. [MINISTERIUM DER DEUTSCHSPRACHIGEN GEMEINSCHAFT - 1. MÄRZ 2021 - Dekret über die Mediendienste und die Kinovorstellungen](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2021-04-12 ; Pagina: 32156-32289

6. [3 JUNI 2022. — Decreet tot wijziging van het decreet van 27 maart 2009 betreffende radio-omroep en televisie, wat betreft de gedeeltelijke omzetting van richtlijn \(EU\) 2019/882 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten, en tot wijziging van het decreet van 12 februari 2021 houdende wijziging van het decreet van 27 maart 2009 betreffende radio-omroep en televisie met betrekking tot de landelijke en regionale radio-omroeporganisaties en de technische eindapparatuur voor FM-radio-ontvangst van radio-omroeporganisaties](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2022-07-15 ; Pagina: 56442 - 56448

7. [2 September 2022 - Besluit van de Vlaamse Regering tot bepaling van de modaliteiten voor het organiseren van het openbaar personenvervoer over water](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2022-10-20 ; Pagina: 75735 - 75746

8. [SERVICE PUBLIC DE WALLONIE – 16 FEVRIER 2023. — Décret relatif aux exigences d'accessibilité applicables aux terminaux en libre-service interactifs des transports urbains, suburbains et régionaux](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2023-03-14

9. [Région de Bruxelles-Capitale : 30 MARS 2023. - Ordonnance relative à l'accessibilité des terminaux en libre-service interactifs des transports urbains et régionaux](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; PB-nr.: 118 ; Publicatiedatum: 2023-04-26 ; Pagina: 41386-41397

10. [Région de Bruxelles-Capitale : 8 JUIN 2023. - Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale portant exécution de l'ordonnance du 30 mars 2023 relative à l'accessibilité des terminaux en libre-service interactifs des transports urbains et régionaux](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; PB-nr.: 188 ; Publicatiedatum: 2023-07-07 ; Pagina: 59303-59304

11. [Wet houdende wijziging van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, ter gedeeltelijke omzetting van Richtlijn \(EU\) 2019/882 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2023-09-29

12. [Wet houdende wijziging van de wet van 5 mei 2017 betreffende de audiovisuele mediadiensten in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad, ter gedeeltelijke omzetting van Richtlijn \(EU\) 2019/882 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2023-09-29

13. [Transposition partielle Directive 2019/882 par le SPF ECO](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; PB-nr.: 2023/46360 ; Publicatiedatum: 2023-10-01 ;
Pagina: 101596 - 101615

14. [Koninklijk besluit tot vaststelling van de voorschriften en nadere bepalingen inzake toegankelijkheid voor personen met een visuele of auditieve handicap tot de audiovisuele mediadiensten in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2023-10-25

15. [Koninklijk besluit tot vaststelling van de voorschriften en nadere bepalingen inzake toegankelijkheid voor personen met een handicap tot elektronische communicatiediensten](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2023-10-25

16. [Koninklijk besluit houdende wijziging van het koninklijk besluit van 25 maart 2016 betreffende het op de markt aanbieden van radioapparatuur](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; Publicatiedatum: 2023-10-25

17. [29 MAART 2024 — Decreet over e-boeken en bijbehorende software](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; PB-nr.: 43640 ; Publicatiedatum: 1001-01-01

18. [FEDERALE OVERHEIDSDIENST MOBILITEIT EN VERVOER - 8 mei 2024 - Wet van 8 mei 2024 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor vervoersdiensten en houdende de oprichting van het Federaal Agentschap voor de Regulering van Transport](#)

Officiële publicatie: *Belgisch Staatsblad* ; PB-nr.: 122 ; Publicatiedatum: 2024-06-07 ;
Pagina: 70953-70971

19. [Arrêté royal du 12 septembre 2024 relatif à l'envoi de messages électroniques écrits aux centres 112](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2024-10-14

20. [MINISTERE DE LA COMMUNAUTE FRANÇAISE - 24 AVRIL 2025. - Décret relatif aux exigences en matière d'accessibilité des livres numériques](#)

Officiële publicatie: *Moniteur Belge* ; Publicatiedatum: 2025-05-08

TOEPASSINGSGEBIED

Wie moet voldoen aan de EAA?

De EAA geldt in de eerste plaats voor bedrijven en organisaties die digitale producten of diensten verkopen aan het grote publiek. Denk aan producten en diensten die mensen nodig hebben om zelfstandig te kunnen leven en deelnemen aan de samenleving.

Het gaat bijvoorbeeld om:

- betaalautomaten, zelfscankassa's, computers, smartphones, tablets en software,
- bankdiensten, telefoondiensten, berichtenapps en webshops.

De EAA verplicht deze bedrijven om hun producten en diensten toegankelijk te maken voor mensen met een handicap.

Wat met overheden?

Websites en apps van overheden moeten al aan een andere Europese richtlijn voldoen, de [EU 2016/2102](#), of Web Accessibility Directive (WAD). Die is in Vlaanderen omgezet in het [Bestuursdecreet](#).

Toch kan ook je lokaal bestuur te maken krijgen met de EAA, bijvoorbeeld als je online tickets verkoopt.

Welke producten ?

1. Computers en besturingssystemen
 - Voorbeelden: desktop computers, laptops, tablets, smartphones, en hun software.
 - Eisen: zowel het toestel als het besturingssysteem moeten toegankelijk zijn, dus de hardware én de ingebouwde software.
2. Betaalautomaten en betaalterminals
 - Voorbeelden: betaalterminals in winkels, kassa's met een self-checkout in supermarkten, automaten voor contactloos betalen.
 - Eisen: goed leesbaar scherm, duidelijke knoppen, goed leesbare informatie, ook toegankelijk voor blinde klanten of klanten met motorische handicap.
3. Mobiele apparaten
 - Voorbeelden: smartphones en tablets. Die vallen eigenlijk ook al onder computers en besturingssystemen.
 - Eisen: zowel het toestel als het besturingssysteem moeten toegankelijk zijn, dus de hardware én de ingebouwde software.
4. Ticketsystemen, check-in-kiosken en geldautomaten

- Voorbeelden: automaten op stations om een treinticket te kopen, kiosken om zelf in te checken op luchthavens, geldautomaten om cash op te nemen.
- Eisen: goed contrast, een scherm dat makkelijk is om te gebruiken, aangepaste mogelijkheden om gegevens in te voeren, zoals verhoogde toetsen en feedback via audio.
- 5. Elektronische lezers (e-readers)
 - Voorbeelden: apparaten om e-boeken te lezen en de e-boeken zelf.
 - Eisen: zowel het toestel als de inhoud moeten toegankelijk zijn, bijvoorbeeld via een schermlezer. Dat is software die de inhoud hardop voorleest.
- 6. Apparaten waarmee je naar televisie en andere media kijkt
 - Voorbeelden: digitale televisiedecoders, smart-tv's met ingebouwde apps, streaming-apparatuur.
 - Eisen: makkelijk te gebruiken menu's, ondersteuning voor ondertiteling en spraakbesturing

Welke producten ?

1. Elektronische communicatiediensten
 - a. Voorbeelden: telefoondiensten, zowel vast als mobiel, sms-diensten, internetproviders, chatdiensten.
 - b. Eisen: klanten met een handicap moeten al deze diensten en hun bijhorende websites en apps kunnen gebruiken, ook met hulpmiddelen.
2. Audiovisuele mediadiensten
 - a. Voorbeelden: televisiediensten, on-demand videostreaming, andere online videodiensten.
 - b. Eisen: toegankelijkheid via ondertitels, audiobeschrijving en een toegankelijke interface.
3. Bank- en betaaldiensten
 - a. Voorbeelden: internetbankieren, mobile banking-apps, betaalapps, online kredietaanvragen.
 - b. Eisen: gebruiksvriendelijk design, duidelijke taal, en je moet ze met een schermlezer kunnen gebruiken.
4. E-boekdiensten
 - a. Verkoop en verdelen van e-boeken via online platformen.
 - b. Eisen: E-boeken zelf moeten toegankelijke formaten aanbieden, bijvoorbeeld grote lettertypes en ondersteuning voor schermlezers, de platformen die ze verkopen moeten toegankelijk zijn.
5. E-commerce
 - a. Online sites en webshops waarop je een product of dienst kan kopen, of reserveren.
 - b. Ook kleinere webshops vallen hieronder, tenzij je een micro-onderneming bent. Zie 'Uitzonderingen'. Maar zelfs dan is het aangeraden om je site zo toegankelijk mogelijk te maken.

Het gaat om alle online diensten waarbij je als consument iets koopt of een contract of abonnement afsluit. En ook als je iets reserveert dat je achteraf betaalt, zoals een taxi of een tafeltje in een restaurant.

Bijvoorbeeld:

- i. Online winkels waar je kleding, boeken of huishoudelijke artikelen koopt via een website of app.
 - ii. Platformen waar je een cursus, opleiding of lesmateriaal koopt.
 - iii. Websites of apps waar je een contract afsluit, een abonnement neemt, of iets reserveert, bijvoorbeeld een verzekering, een abonnement op een maaltijdbox of een tijdschrift, of een overnachting in een hotel die je ter plaatse zal betalen.
6. Sommige diensten die met vervoer te maken hebben
- a. Voorbeelden: online ticketverkoop en check-in-processen voor trein, bus, tram, metro, touringcar, vliegtuig en boot.
 - b. Eisen: toegankelijkheid van de digitale kant van deze diensten, zoals websites, apps en kiosken om zelf een ticket te nemen.

WAT MOET JE ALS AANBESTEDER DUS DOEN?

Vraag aan de leverancier of fabrikant of de automaten EAA-conform zijn. Leg deze eisen dan ook op in het Technisch dossier van uw bestekken

Verwijs in de technische specificaties naar EN 301 549 de Europese norm voor digitale toegankelijkheid als één van de minimumeisen waaraan moet voldaan zijn

HOF VAN JUSTITIE
VAN DE EUROPESE UNIE

ARREST VAN HET HOF (Vierde kamer) 3 juli 2025 In zaak, Glonatech/REA, C-114/24 P

Subsidiabele kosten – Verzoek tot invordering – Debetnota – Artikel 41 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie – Beginsel van behoorlijk bestuur – Substitutie van gronden – Artikel 47 van het Handvest van de grondrechten – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte – Bewijslast – Evenredigheid

Beoordeling door het Hof

- 42 Er zij op gewezen dat het beginsel van behoorlijk bestuur inhoudt dat de bevoegde instelling verplicht is om **alle relevante omstandigheden van het geval zorgvuldig en onpartijdig te onderzoeken** (arresten van 29 maart 2012, Commissie/Estland, C-505/09 P, EU:C:2012:179, punt 95, en 8 oktober 2020, Union des industries de la protection des plantes, C-514/19, EU:C:2020:803, punt 50 en aldaar aangehaalde rechtspraak).
- 43 Wanneer de instellingen, organen en instanties van de Unie handelen in het kader van de uitvoering van een overeenkomst, valt die situatie onder het Unierecht en dus binnen het toepassingsgebied van het Handvest, als bedoeld in artikel 51 ervan.
- 44 Zoals het Hof reeds heeft geoordeeld blijven de instellingen, organen en instanties van de Unie, wanneer zij een overeenkomst uitvoeren, dus onderworpen aan de verplichtingen die krachtens het Handvest en de algemene beginselen van het Unierecht op hen rusten. De omstandigheid dat het op de betreffende overeenkomst toepasselijke recht niet dezelfde waarborgen biedt als die welke door het Handvest en de algemene beginselen van het Unierecht worden geboden, ontslaat de instellingen, organen en instanties van de Unie dus niet van de verplichting om zich ervan te vergewissen dat deze waarborgen worden geëerbiedigd ten aanzien van hun contractanten (arresten van 16 juli 2020, Inclusion Alliance for Europe/Commissie, C-378/16 P, EU:C:2020:575, punt 82, en ADR Center/Commissie, C-584/17 P, EU:C:2020:576, punt 86).
- 45 Indien de partijen in hun overeenkomst besluiten de Unierechter door middel van een arbitragebeding bevoegd te verklaren om kennis te nemen van geschillen met

betrekking tot die overeenkomst, is **die rechter voorts bevoegd om, ongeacht het in de overeenkomst bepaalde toepasselijke recht, inbreuken op het Handvest en op de algemene beginselen van het Unierecht te onderzoeken** (arrest van 16 juli 2020, Inclusion Alliance for Europe/Commissie, C-378/16 P, EU:C:2020:575, punt 81).

- 46 Die rechtspraak is meer recentelijk, vóór de uitspraak van het bestreden arrest, bevestigd in een met de onderhavige zaak vergelijkbare situatie, te weten in het kader van een hogere voorziening tegen een arrest waarin het Gerecht uitspraak had gedaan over een beroep krachtens artikel 272 VWEU waarbij de verzoekster met name stelde dat de Commissie het beginsel van behoorlijk bestuur, als bedoeld in artikel 41 van het Handvest, had geschonden (arresten van 14 juli 2022, SGI Studio Galli Ingegneria/Commissie, C-371/21 P, EU:C:2022:566, punt 79, en 29 september 2022, HIM/Commissie, C-500/21 P, EU:C:2022:741, punt 41).
- 47 Bijgevolg moet worden vastgesteld dat het Gerecht blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door in punt 53 van het bestreden arrest de mogelijkheid uit te sluiten dat de Unierechter in een geding waarbij, zoals in casu, artikel 272 VWEU wordt toegepast, nagaat of er inbreuk is gemaakt op het in artikel 41 van het Handvest verankerde beginsel van behoorlijk bestuur.
- 48 Er zij evenwel aan herinnerd dat uit vaste rechtspraak van het Hof volgt dat **wanneer blijkt dat de motivering van een arrest van het Gerecht in strijd is met het Unierecht maar het dictum ervan op basis van andere rechtsgronden gerechtvaardigd is, die strijdigheid met het Unierecht niet betekent dat dit arrest moet worden vernietigd, maar dat het anders dient te worden gemotiveerd** en dat de hogere voorziening moet worden afgewezen (arrest van 19 september 2024, Coppo Gavazzi e.a./Parlement, C-725/20 P, EU:C:2024:766, punt 114 en aldaar aangehaalde rechtspraak).
- 49 Derhalve moet worden nagegaan of de afwijzing van de grief inzake schending van het in artikel 41 van het Handvest verankerde recht op behoorlijk bestuur gegrond is op basis van andere rechtsgronden dan die welke op de in punt 47 van het onderhavige arrest genoemde onjuiste rechtsopvatting berusten.

.....

Ondanks de in punt 47 van het onderhavige arrest vastgestelde onjuiste rechtsopvatting was het argument van Glonatech inzake schending van het in artikel 41 van het Handvest verankerde recht op behoorlijk bestuur dus ongegrond en kon het Gerecht dit afwijzen.

- 56 Uit een en ander volgt dat het eerste onderdeel van het eerste middel gelet op de in punt 48 van het onderhavige arrest aangehaalde rechtspraak ongegrond moet worden verklaard.

Dit Arrest gaf aanleiding tot volgende PERSMEDEDELING:

En premier lieu, la Cour relève que **le principe de bonne administration implique l'obligation pour l'institution compétente d'examiner, avec soin et impartialité, tous les éléments pertinents du cas d'espèce**. Ainsi, lorsque les institutions, les organes ou les organismes de l'Union agissent dans le cadre de l'exécution d'un contrat dont ils ont stipulé les clauses, cette situation relève du droit de l'Union et donc du champ d'application de la Charte, au sens de l'article 51 de celle-ci. En outre, la Cour rappelle sa jurisprudence selon laquelle lorsque les institutions, les organes ou les organismes de l'Union exécutent un contrat, ils restent soumis aux obligations qui leur incombent en vertu de la Charte et des principes généraux de droit de l'Union. Par conséquent, la circonstance que le droit applicable au contrat concerné n'assure pas les mêmes garanties que celles conférées par la Charte et les principes généraux du droit de l'Union n'exonère pas les institutions, les organes ou les organismes de l'Union d'assurer leur respect à l'égard de leurs contractants. Par ailleurs, la Cour rappelle sa jurisprudence confirmée selon laquelle, si les parties décident, dans leur contrat, au moyen d'une clause compromissoire, d'attribuer au juge de l'Union la compétence pour connaître des litiges afférents à ce contrat, ce juge sera compétent, indépendamment du droit applicable stipulé audit contrat, pour examiner d'éventuelles violations de la Charte et des principes généraux du droit de l'Union. Dans ces conditions, la Cour constate que le Tribunal a commis une erreur de droit en excluant la possibilité pour le juge de l'Union de vérifier la violation éventuelle du principe de bonne administration consacré à l'article 41 de la Charte dans un litige qui, comme en l'espèce, relève de la mise en œuvre de l'article 272 TFUE. Toutefois, la Cour observe que, conformément à sa jurisprudence constante, **si les motifs d'un arrêt du Tribunal révèlent une violation du droit de l'Union, mais que son dispositif apparaît fondé pour d'autres motifs de droit, une telle violation n'est pas de nature à entraîner l'annulation de cet arrêt et il y a lieu de procéder à une substitution de motifs** et de rejeter le pourvoi. Dès lors, il importe de vérifier si le rejet du grief tiré d'une violation du droit à une bonne administration, consacré à l'article 41 de la Charte, apparaît fondé pour des motifs de droit autres que ceux entachés de l'erreur identifiée dans l'arrêt du Tribunal.

CONCLUSIES

Ook als de beslechting van een geschil toevertrouwd wordt aan een arbitragecollege en ook al zijn de bepalingen van het Unierecht niet volledig van toepassing zouden zijn, dan is het aangestelde Europees college bevoegd maar moet het in het kader van goed bestuur in haar beslissing blijken geven van onpartijdigheid en moet deze evenwichtig zijn en blijft ze onderworpen aan de gelijke zorgvuldige motiveringsplicht.

NADERE OMSCHRIJVING VAN HET BEGRIIP “PERSOONSGEBONDEN GEGEVENS”

ARREST VAN HET HOF (Eerste kamer) 4 september 2025 (*) In zaak C-413/23 P,

„ Hogere voorziening – Bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens – Procedure voor het toekennen van compensatie aan aandeelhouders en crediteuren van een bank na de afwikkeling van die instelling – Besluit van de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming waarbij is vastgesteld dat de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad zijn verplichtingen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens niet is nagekomen – Verordening (EU) 2018/1725 – Artikel 15, lid 1, onder d) – Verplichting om de betrokkene te informeren – Overdracht van gepseudonimiseerde gegevens aan een derde – Artikel 3, punt 1 – Begrip ‘persoonsgegevens’ – Artikel 3, punt 6 – Begrip ‘pseudonimisering’ ”

We geven hierna enkel de beoordeling van het Hof weer over

1 het begrip gegevens van een “natuurlijke persoon”

2 het begrip “identificeerbare persoon”

1. *Eerste onderdeel: onjuiste uitlegging van de voorwaarde in artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 dat het gaat om informatie „betreffende” een natuurlijke persoon*

52 Vooraf zij opgemerkt dat de definitie van het begrip „persoonsgegevens” in artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 in wezen identiek is aan die in artikel 4, punt 1, AVG, welke definitie op haar beurt in wezen dezelfde strekking heeft als die van artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (PB 1995, L 281, blz. 31). Om een uniforme en coherente toepassing van het Unierecht te waarborgen, moeten artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725, artikel 4, punt 1, AVG en artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46 dus op dezelfde wijze worden uitgelegd (zie in die zin arresten van 7 maart 2024, OC/Commissie, C-479/22 P, EU:C:2024:215, punt 43, en 7 maart 2024, IAB Europe, C-604/22, EU:C:2024:214, punt 33 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

53 Artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 bepaalt dat onder **persoonsgegevens** wordt verstaan „**iedere informatie betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon**”.

54 Het Hof heeft geoordeeld dat het gebruik van de woorden „alle informatie” in de definitie van het begrip „persoonsgegevens” in deze bepaling en in artikel 4, punt 1, AVG wijst op de bedoeling van de Uniewetgever om een ruime betekenis te geven aan dit begrip, dat zich potentieel uitstrekt tot elk soort informatie, zowel objectieve als subjectieve informatie, in de vorm van meningen of beoordelingen, op voorwaarde dat deze informatie de betrokkene „betreft” (arresten van 4 mei 2023, Österreichische Datenschutzbehörde en CRIF, C-487/21, EU:C:2023:369, punt 23 en aldaar aangehaalde rechtspraak; 7 maart 2024, OC/Commissie, C-479/22 P, EU:C:2024:215, punt 45, en 4 oktober 2024, Agentsia po vpisvaniyata, C-200/23, EU:C:2024:827, punt 130).

55 Informatie betreft een **geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon** wanneer die informatie wegens haar inhoud, doel of gevolg gelieerd is aan een

identificeerbare persoon (arresten van 20 december 2017, Nowak, C-434/16, EU:C:2017:994, punt 35; 7 maart 2024, OC/Commissie, C-479/22 P, EU:C:2024:215, punt 45, en 7 maart 2024, IAB Europe, C-604/22, EU:C:2024:214, punt 37 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

56 In casu heeft het Gerecht in punt 70 van het bestreden arrest weliswaar opgemerkt dat de EDPS de inhoud, het doel en het gevolg van de informatie uit de aan Deloitte toegezonden opmerkingen niet had onderzocht, maar uit de punten 71 en 72 van dat arrest blijkt niettemin dat de EDPS alleen door de inhoud van die opmerkingen vooraf te onderzoeken, kon vaststellen dat die opmerkingen de meningen of standpunten van de betrokken personen weerspiegelden. Op basis van deze vaststelling is de EDPS tot de slotsom gekomen dat er bij die opmerkingen sprake was van informatie over die personen. Volgens de in punt 55 van het onderhavige arrest in herinnering gebrachte rechtspraak hoeft een onderzoek van de inhoud van informatie niet noodzakelijkerwijs te worden aangevuld met een analyse van het doel en de gevolgen ervan, zoals blijkt uit het gebruik van het voegwoord „of” dat de verschillende in die rechtspraak bedoelde criteria met elkaar verbindt.

57 In de punten 73 en 74 van het bestreden arrest heeft het Gerecht evenwel geoordeeld dat de EDPS de informatie die uit de aan Deloitte toegezonden opmerkingen voortvloeiende, niet louter op basis van de vaststelling dat het om persoonlijke meningen of standpunten ging, als persoonsgegevens kon aanmerken, maar dat hij bovendien de inhoud, het doel en het gevolg van de aldus geuite meningen had moeten onderzoeken om vast te stellen of zij gelieerd waren aan een bepaalde persoon.

58 Deze beoordeling van het Gerecht gaat voorbij aan de bijzondere aard van persoonlijke meningen of standpunten die, als uitdrukking van iemands gedachte, noodzakelijkerwijs nauw met hem verbonden zijn.

59 De in het vorige punt gegeven uitlegging vindt steun in de rechtspraak die voortvloeit uit het arrest van 20 december 2017, Nowak (C-434/16, EU:C:2017:994), dat onder meer betrekking had op de opmerkingen van een examiner bij de schriftelijke antwoorden van een kandidaat op een beroepsexamen. In de punten 42 tot en met 44 van dat arrest heeft het Hof weliswaar de inhoud, het doel en het gevolg van die opmerkingen beoordeeld om vast te stellen dat zij informatie vormden over de kandidaat op wie zij betrekking hadden, maar heeft het in wezen geoordeeld dat die opmerkingen ook betrekking hadden op de examiner die ze had opgesteld, aangezien zij de mening of de beoordeling van die examiner uitdrukten.

60 Hieruit volgt dat het Gerecht blijkt heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door in de punten 73 en 74 van het bestreden arrest te oordelen dat de EDPS, om tot de slotsom te kunnen komen dat de informatie uit de aan Deloitte toegezonden opmerkingen de personen die deze opmerkingen hadden ingediend, „betrof” in de zin van artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725, de inhoud, het doel of de gevolgen van die opmerkingen had moeten onderzoeken. Het stond namelijk al vast dat zij de persoonlijke mening of het persoonlijke standpunt van de auteurs ervan weergaven.

61 Bijgevolg moet het eerste onderdeel van het eerste middel worden aanvaard, zonder dat de in de punten 46 en 47 van het onderhavige arrest samengevatte argumenten hoeven te worden onderzocht.

2. Tweede onderdeel van het eerste middel: onjuiste uitlegging van de voorwaarde in artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 dat het gaat om informatie betreffende een „identificeerbare” natuurlijke persoon

a) Eerste grief van het tweede onderdeel van het eerste middel

De eerste grief van het tweede onderdeel van het eerste middel is in wezen gebaseerd op de overweging dat gepseudonimiseerde gegevens zoals de aan Deloitte toegezonden opmerkingen in alle gevallen persoonsgegevens vormen louter omdat er informatie bestaat aan de hand waarvan de betrokkene kan worden geïdentificeerd, zonder dat concreet hoeft te worden onderzocht of de persoon op wie die gegevens betrekking hebben ondanks de pseudonimisering identificeerbaar is.

69 In dit verband zij eraan herinnerd dat volgens de bewoordingen van artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 informatie betrekking moet hebben op een „geïdentificeerde of identificeerbare” natuurlijke persoon om als persoonsgegeven in de zin van die bepaling te kunnen worden aangemerkt. **Voor de toepassing van deze verordening is dus in beginsel vereist dat wordt onderzocht of de betrokkene op wie de informatie in kwestie betrekking heeft, geïdentificeerd of identificeerbaar is.**

70 Deze uitlegging vindt steun in de vijfde en de zesde volzin van overweging 16 van verordening 2018/1725, volgens welke **„anonieme gegevens, namelijk gegevens die geen betrekking hebben op een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon” of „persoonsgegevens die zodanig anoniem zijn gemaakt dat de betrokkene niet of niet meer identificeerbaar is”, niet onder de definitie van het begrip „persoonsgegevens” vallen** (zie naar analogie arrest van 5 december 2023, Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, C-683/21, EU:C:2023:949, punt 57).

71 Wat meer in het bijzonder gepseudonimiseerde gegevens betreft, moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat deze gegevens niet worden vermeld in de wettelijke definitie van het begrip „persoonsgegevens” in artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725, maar dat de kenmerken ervan blijken uit artikel 3, punt 6, van deze verordening. Deze laatste bepaling definieert het begrip „pseudonimisering” als „het verwerken van persoonsgegevens op zodanige wijze dat de persoonsgegevens niet meer aan een specifieke betrokkene kunnen worden gekoppeld zonder dat er aanvullende gegevens worden gebruikt, mits deze aanvullende gegevens apart worden bewaard en technische en organisatorische maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de persoonsgegevens niet aan een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon worden gekoppeld”.

72 Zoals de advocaat-generaal in de punten 46 en 48 van zijn conclusie in wezen heeft opgemerkt, is pseudonimisering dus geen element van de definitie van „persoonsgegevens”, maar verwijst zij naar de invoering van technische en organisatorische maatregelen om het risico te verminderen dat een reeks van persoonsgegevens en de identiteit van de betrokkenen aan elkaar worden gerelateerd. Volgens overweging 17 van die verordening kan pseudonimisering „[slechts] de risico’s verminderen” die een dergelijke relatering voor deze personen met zich meebrengt en dus „de verwerkingsverantwoordelijken en de verwerkers helpen om hun verplichtingen inzake gegevensbescherming na te komen”.

73 In de tweede plaats blijkt uit de bewoordingen van artikel 3, punt 6, van verordening 2018/1725 dat het begrip „pseudonimisering” veronderstelt dat er informatie is aan de hand waarvan de betrokkene kan worden geïdentificeerd. Alleen al door het bestaan van dergelijke informatie is het uitgesloten dat gepseudonimiseerde gegevens in alle gevallen

kunnen worden beschouwd als anonieme gegevens die buiten de werkingssfeer van deze verordening vallen.

74 Dit neemt niet weg dat in de derde plaats uit het in artikel 3, punt 6, van deze verordening neergelegde vereiste dat de identificatiegegevens apart moeten worden bewaard en dat er technische en organisatorische **maatregelen moeten worden genomen „om ervoor te zorgen dat de persoonsgegevens niet aan een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon worden gekoppeld”**, blijkt dat pseudonimisering met name tot doel heeft te voorkomen dat de betrokkene enkel aan de hand van gepseudonimiseerde gegevens kan worden geïdentificeerd.

75 Voor zover dergelijke technische en organisatorische maatregelen daadwerkelijk zijn getroffen en daarmee wordt voorkomen dat de betreffende gegevens op zodanige wijze aan de betrokkene worden gekoppeld dat deze niet of niet meer identificeerbaar is, kan pseudonimisering immers gevolgen hebben voor het persoonlijke karakter van die gegevens in de zin van artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725.

...

om te bepalen of een natuurlijke persoon identificeerbaar is, rekening moet worden gehouden met „alle middelen waarvan redelijkerwijs te verwachten valt” dat zij door de verwerkingsverantwoordelijke of door „een andere persoon” zullen worden gebruikt om de natuurlijke persoon „direct of indirect” te identificeren. Voorts wordt in de vierde volzin van deze overweging verklaard dat, om uit te maken of redelijkerwijs te verwachten valt dat middelen zullen worden gebruikt om de natuurlijke persoon te identificeren, rekening moet worden gehouden met „alle objectieve factoren, zoals de kosten [...] en de tijd die nodig zijn voor identificatie, met inachtneming van de beschikbare technologie op het tijdstip van verwerking en de technologische ontwikkelingen”.

.....

84 Volgens de rechtspraak die voortvloeit uit het arrest van 9 november 2023, *Gesamtverband Autoteile-Handel (Toegang tot voertuiginformatie)* (C-319/22, EU:C:2023:837, punten 46 en 49), kunnen **gegevens die op zich onpersoonlijk zijn, een „persoonlijk” karakter verkrijgen wanneer de verwerkingsverantwoordelijke ze ter beschikking stelt aan andere personen die beschikken over middelen waarvan redelijkerwijs te verwachten valt dat de betrokkene daarmee kan worden geïdentificeerd**. In het bijzonder blijkt uit laatstgenoemd arrest dat die gegevens – in de context van een dergelijke terbeschikkingstelling – zowel voor deze personen als indirect voor de verwerkingsverantwoordelijke persoonsgegevens vormen.

b) Tweede grief van het tweede onderdeel van het eerste middel

De eerste grief van het tweede onderdeel van het eerste middel is in wezen gebaseerd op de overweging dat gepseudonimiseerde gegevens zoals de aan Deloitte toegezonden opmerkingen in alle gevallen persoonsgegevens vormen louter omdat er informatie bestaat aan de hand waarvan de betrokkene kan worden geïdentificeerd, zonder dat concreet hoeft te worden onderzocht of de persoon op wie die gegevens betrekking hebben ondanks de pseudonimisering identificeerbaar is.

69 In dit verband zij eraan herinnerd dat volgens de bewoordingen van artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 informatie betrekking moet hebben op een „geïdentificeerde of identificeerbare” natuurlijke persoon om als persoonsgegeven in de zin van die bepaling te kunnen worden aangemerkt. Voor de toepassing van deze verordening is dus in beginsel

vereist dat wordt onderzocht of de betrokkene op wie de informatie in kwestie betrekking heeft, geïdentificeerd of identificeerbaar is.

70 Deze uitlegging vindt steun in de vijfde en de zesde volzin van overweging 16 van verordening 2018/1725, volgens welke „anonieme gegevens, namelijk gegevens die geen betrekking hebben op een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon” of „persoonsgegevens die zodanig anoniem zijn gemaakt dat de betrokkene niet of niet meer identificeerbaar is”, niet onder de definitie van het begrip „persoonsgegevens” vallen (zie naar analogie arrest van 5 december 2023, Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, C-683/21, EU:C:2023:949, punt 57).

71 Wat meer in het bijzonder gepseudonimiseerde gegevens betreft, moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat deze gegevens niet worden vermeld in de wettelijke definitie van het begrip „persoonsgegevens” in artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725, maar dat de kenmerken ervan blijken uit artikel 3, punt 6, van deze verordening. Deze laatste bepaling definieert het begrip „pseudonimisering” als „het verwerken van persoonsgegevens op zodanige wijze dat de persoonsgegevens niet meer aan een specifieke betrokkene kunnen worden gekoppeld zonder dat er aanvullende gegevens worden gebruikt, mits deze aanvullende gegevens apart worden bewaard en technische en organisatorische maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de persoonsgegevens niet aan een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon worden gekoppeld”.

b) Tweede grief van het tweede onderdeel van het eerste middel

Met name in de punten 97 tot en met 100 van het bestreden arrest heeft het Gerecht in wezen geoordeeld dat de EDPS overeenkomstig de rechtspraak die voortvloeit uit het arrest van 19 oktober 2016, Breyer (C-582/14, EU:C:2016:779), had moeten onderzoeken of de aan Deloitte toegezonden opmerkingen vanuit het oogpunt van Deloitte persoonsgegevens vormden. Om tot die vaststelling te komen, heeft het Gerecht met name opgemerkt dat de in het litigieuze besluit vastgestelde inbreuk op artikel 15, lid 1, onder d), van verordening 2018/1725 betrekking had op de overdracht door de GAR van deze opmerkingen aan Deloitte en niet louter op het feit dat deze opmerkingen bij de GAR berustten.

99 Vooraf zij eraan herinnerd dat artikel 3, punt 1, van verordening 2018/1725 niet uitdrukkelijk preciseert welk perspectief relevant is om te beoordelen of de betrokkene identificeerbaar is, terwijl overweging 16 van deze verordening zonder onderscheid verwijst naar de „verwerkingsverantwoordelijke” of „een andere persoon”. Bovendien is het vaste rechtspraak dat het voor de kwalificatie van een gegeven als „persoonsgegeven” niet vereist is dat alle informatie aan de hand waarvan de betrokkene kan worden geïdentificeerd, bij een en dezelfde persoon berust (zie in die zin arresten van 19 oktober 2016, Breyer, C-582/14, EU:C:2016:779, punt 43, en 7 maart 2024, OC/Commissie, C-479/22 P, EU:C:2024:215, punt 48).

100 Volgens de rechtspraak die met name voortvloeit uit het arrest van 19 oktober 2016, Breyer (C-582/14, EU:C:2016:779), die in de punten 81 tot en met 84 van het onderhavige arrest in herinnering is gebracht, hangt het relevante perspectief voor de beoordeling of de betrokkene kan worden geïdentificeerd in wezen af van de omstandigheden die de gegevensverwerking in elk afzonderlijk geval kenmerken.

101 In casu zij eraan herinnerd dat de EDPS in het litigieuze besluit heeft vastgesteld dat de GAR, door Deloitte niet als potentiële ontvanger van de opmerkingen te vermelden in de privacyverklaring die op het moment van de verzameling ervan was ingediend, zijn uit

artikel 15, lid 1, onder d), van verordening 2018/1725 voortvloeiende informatieplicht niet was nagekomen.

102 Artikel 15, lid 1, van deze verordening bepaalt welke informatie de verwerkingsverantwoordelijke aan de betrokkene moet verstrekken wanneer persoonsgegevens bij hem worden verzameld, en **preciseert dat deze informatie aan de betrokkene moet worden verstrekt „bij de verkrijging van de persoonsgegevens”**. Uit de bewoordingen van deze bepaling volgt dat deze informatie onmiddellijk door de verwerkingsverantwoordelijke moet worden verstrekt, dat wil zeggen op het moment dat deze gegevens worden verzameld (zie naar analogie arrest van 29 juli 2019, Fashion ID, C-40/17, EU:C:2019:629, punt 104 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

103 Wat meer in het bijzonder de in artikel 15, lid 1, onder d), van die verordening bedoelde informatie over de eventuele ontvangers van persoonsgegevens betreft, vormt één van meerdere soorten informatie die moet worden verstrekt bij het verzamelen van de gegevens bij de betrokkene.

104 Artikel 14, lid 1, van verordening 2018/1725 bepaalt dat de verwerkingsverantwoordelijke passende maatregelen neemt om er met name voor te zorgen dat de in het bijzonder in artikel 15 van deze verordening bedoelde informatie in een beknopte, transparante, begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm aan de betrokkene wordt verstrekt en in duidelijke en eenvoudige taal is geformuleerd, om te waarborgen dat de betrokkene de informatie die hem wordt verstrekt volledig kan begrijpen [zie naar analogie arresten van 4 mei 2023, Österreichische Datenschutzbehörde en CRIF, C-487/21, EU:C:2023:369, punt 38, en 11 juli 2024, Meta Platforms Ireland (Representatieve vordering), C-757/22, EU:C:2024:598, punten 55 en 56].

105 Het belang van de naleving van een dergelijke informatieplicht vindt steun in overweging 35 van verordening 2018/1725, waarin in de eerste en de tweede volzin staat te lezen dat overeenkomstig de beginselen van behoorlijke en transparante verwerking de betrokkene op de hoogte moet worden gesteld van het feit dat verwerking plaatsvindt en van de doeleinden daarvan, waarbij wordt benadrukt dat de verwerkingsverantwoordelijke ook alle nadere informatie dient te verstrekken die noodzakelijk is om behoorlijke en transparante verwerking te waarborgen, met inachtneming van de specifieke omstandigheden en de context waarin de persoonsgegevens worden verwerkt, zoals is bepaald in artikel 15, lid 2, van die verordening [zie naar analogie arrest van 11 juli 2024, Meta Platforms Ireland (Representatieve vordering), C-757/22, EU:C:2024:598, punt 57 en aldaar aangehaalde rechtspraak].

106 Wanneer dergelijke gegevens bij de betrokkene worden verzameld op basis van diens toestemming – zoals in casu in het kader van de procedure betreffende het recht om te worden gehoord – hangt de geldigheid van de toestemming van de betrokkene dus onder meer af van de vraag of hij vooraf de informatie heeft verkregen over alle omstandigheden van de verwerking van de betrokken gegevens waarop hij krachtens artikel 15 van verordening 2018/1725 recht had en die hem in staat stellen met volledige kennis van zaken toestemming te geven [zie naar analogie arrest van 11 juli 2024, Meta Platforms Ireland (Representatieve vordering), C-757/22, EU:C:2024:598, punt 60].

107 Wat voorts het geval betreft dat de betrokkene verplicht is om persoonsgegevens aan de verwerkingsverantwoordelijke te verstrekken, preciseert overweging 35 van deze verordening in de vierde volzin dat de betrokkene moet worden geïnformeerd of hij verplicht is om die persoonsgegevens te verstrekken en wat voor hem de gevolgen zijn indien hij deze gegevens niet verstrekt, hetgeen het belang bevestigt van de informatie die

volgens artikel 15 van die verordening is vereist op het moment zelf waarop de gegevens bij de betrokkene worden verzameld.

108 In die omstandigheden blijkt dat de verplichting om de betrokkene – op het moment waarop de met hem verband houdende persoonsgegevens worden verzameld – informatie te verstrekken over de eventuele ontvangers van die gegevens, met name tot doel heeft die persoon in staat te stellen met volledige kennis van zaken te beslissen of hij zijn bij hem verzamelde persoonsgegevens verstrekt of juist weigert te verstrekken.

109 Hieraan moet worden toegevoegd dat, zoals de Commissie ter terechtzitting in wezen heeft betoogd, **de informatie over de eventuele ontvangers zeker ook essentieel is om de betrokkene in staat te stellen zijn rechten later tegen die ontvangers te verdedigen**. De verplichting om deze informatie te verstrekken bij het verzamelen van de persoonsgegevens waarborgt echter met name dat deze gegevens door de verwerkingsverantwoordelijke niet tegen de wil van de betrokkene worden verzameld of zelfs tegen zijn wil aan derden worden doorgegeven.

110 Hieruit volgt dat, zoals de advocaat-generaal in punt 69 van zijn conclusie heeft opgemerkt, de informatieplicht van artikel 15, lid 1, onder d), van verordening 2018/1725 valt binnen de rechtsverhouding die bestaat tussen de betrokkene en de verwerkingsverantwoordelijke en dus betrekking heeft op de informatie over die betrokkene zoals die aan die verantwoordelijke is verstrekt, dus vóór elke eventuele doorgifte aan een derde.

Dit Arrest gaf aanleiding tot de navolgende commentaar in een Persmededeling van de Directie Communicatie van het Hof

La Cour de justice précise la portée de la notion de « données à caractère personnel » dans le contexte d'un transfert de données pseudonymisées à des tiers

Le CRU a transféré, **sous forme de données pseudonymisées**, certains de ces commentaires à Deloitte, société d'audit et de conseil chargée par le CRU de réaliser une valorisation des effets de la procédure de résolution sur les actionnaires et créanciers.

Plusieurs actionnaires et créanciers affectés ont transmis au Contrôleur européen de la protection des données (CEPD) des réclamations au motif que **le CRU ne les avait pas informés que des données les concernant seraient transmises à des tiers**, à savoir Deloitte.

Le CEPD a estimé que, en l'occurrence, Deloitte était un destinataire de données à caractère personnel des réclamants. En outre, il a constaté que **le CRU avait violé l'obligation d'information prévue par le règlement 2018/1725**

1. Le CRU a alors introduit un recours en annulation de la décision du CEPD devant le Tribunal de l'Union européenne. Le Tribunal a partiellement accueilli ce recours et annulé la décision en question

2. Saisie d'un pourvoi introduit par le CEPD, la Cour de justice a annulé l'arrêt du Tribunal et lui a renvoyé l'affaire.

En premier lieu, la Cour considère que le Tribunal a commis une erreur de droit en jugeant que le CEPD, pour conclure que les informations ressortant des commentaires transmis à

Deloitte « se rapportaient », au sens du règlement 2018/1725, aux personnes ayant soumis ces commentaires, aurait dû examiner le contenu, la finalité ou les effets de ces commentaires, alors qu'il était constant que ceux-ci exprimaient l'opinion ou le point de vue personnel de leurs auteurs. En effet, selon la Cour, l'interprétation du Tribunal méconnaît la nature particulière des opinions ou des points de vue personnels qui, en tant qu'expression de la pensée d'une personne, sont nécessairement intimement liés à cette dernière.

En deuxième lieu, la Cour confirme que le Tribunal a jugé à bon droit que des données pseudonymisées ne doivent pas être considérées comme constituant, en toute hypothèse et pour toute personne, des données à caractère personnel aux fins de l'application du règlement 2018/1725. En effet, il ressort des dispositions de ce règlement telles qu'interprétées par la jurisprudence que la pseudonymisation peut, selon les circonstances de l'espèce, effectivement empêcher des personnes autres que le responsable du traitement d'identifier la personne concernée de telle manière que, pour elles, celle-ci n'est pas ou n'est plus identifiable. Dans ce contexte, la Cour prend soin de rappeler les enseignements issus de sa jurisprudence quant à l'appréciation du **caractère identifiable** ou non de la personne concernée, dans des situations dans lesquelles les informations permettant d'identifier cette personne ne se trouvaient pas entre les mains de différentes personnes.

En troisième lieu, la Cour considère que le Tribunal a commis une erreur de droit en jugeant que, pour apprécier si le CRU avait respecté son obligation d'information, le CEPD aurait dû examiner si les commentaires transmis à Deloitte constituaient, du point de vue de ce dernier, des données à caractère personnel. Selon la Cour, il découle de la jurisprudence que la perspective pertinente pour apprécier le caractère identifiable de la personne concernée dépend essentiellement des circonstances caractérisant le traitement des données dans chaque cas particulier. S'agissant de ladite obligation d'information, la Cour rappelle que cette obligation s'inscrit dans la relation juridique existant entre la personne concernée et le responsable du traitement et, de ce fait, elle a pour objet les informations en lien avec cette personne telles qu'elles ont été transmises à ce responsable, donc avant tout éventuel transfert à un tiers. Partant, la Cour considère que le caractère identifiable de la personne concernée doit être apprécié au moment de la collecte des données et du point de vue du responsable du traitement. Ainsi, l'obligation d'information incombant au CRU s'appliquait en amont du transfert des commentaires en cause et indépendamment de leur caractère personnel ou non, du point de vue de Deloitte, après leur éventuelle pseudonymisation.

BESLUIT OMTRENT HET GEBRUIK VAN PERSOONSGEBONDEN GEGEVENS

Onder persoonsgegevens wordt verstaan „iedere informatie betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon”. , zowel objectieve als subjectieve informatie, in de vorm van meningen of beoordelingen

Het gaat dus over Informatie betreffende een **geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon**

Voor de toepassing van dez verordening is dus in beginsel vereist dat wordt onderzocht of de betrokkene op wie de informatie in kwestie betrekking heeft, geïdentificeerd of identificeerbaar is.

„Anonieme gegevens, namelijk gegevens die geen betrekking hebben op een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon” of „persoonsgegevens die zodanig anoniem zijn gemaakt dat de betrokkene niet of niet meer identificeerbaar is”, vallen niet onder de definitie van het begrip „persoonsgegevens”

Maar er moeten toch maatregelen worden genomen „om ervoor te zorgen dat de persoonsgegevens niet aan een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon worden gekoppeld”

Om te bepalen of een natuurlijke persoon identificeerbaar is, rekening moet worden gehouden met „alle middelen waarvan redelijkerwijs te verwachten valt” dat zij door de verwerkingsverantwoordelijke of door „een andere persoon” zullen worden gebruikt om de natuurlijke persoon „direct of indirect” te identificeren.

Gegevens die op zich onpersoonlijk zijn, kunnen een „persoonlijk” karakter verkrijgen wanneer de verwerkingsverantwoordelijke ze ter beschikking stelt aan andere personen die beschikken over middelen waarvan redelijkerwijs te verwachten valt dat de betrokkene daarmee kan worden geïdentificeerd.

Wanneer persoonsgegevens worden verzameld, dan moet deze informatie aan de betrokkene worden verstrekt „bij de verkrijging van de persoonsgegevens”. Uit de bewoordingen van deze bepaling volgt dat deze informatie onmiddellijk door de verwerkingsverantwoordelijke moet worden verstrekt, dat wil zeggen op het moment dat deze gegevens worden verzameld

Wanneer dergelijke gegevens bij de betrokkene worden **verzameld op basis van diens toestemming** hangt de geldigheid van de toestemming van de betrokkene dus onder meer af van de vraag of hij vooraf de informatie heeft verkregen over alle omstandigheden van de verwerking van de betrokken gegevens

De informatie over de eventuele ontvangers zeker ook essentieel is om de betrokkene in staat te stellen zijn rechten later tegen die ontvangers te verdedigen.

Raad
vanState

SUBSTANTIELE ONREGELMATIGHEID ONTBREKEN VERPLICHT PLAATSBEZOEK

Raad van State - Arrest nr. 260.847 van 30 september 2024

Beoordeling Eerste onderdeel

Artikel 74 van het koninklijk besluit van 18 juni 2017 luidt:

“§ 1. De aanbestedende entiteit gaat na of de offertes regelmatig zijn.

De offerte kan substantieel of niet substantieel onregelmatig zijn.

Een offerte is substantieel onregelmatig wanneer ze van aard is de inschrijver een discriminerend voordeel te bieden, tot concurrentievervalsing te leiden, de beoordeling van de offerte van de inschrijver of de vergelijking ervan met de andere offertes te verhinderen, of de verbintenis van de inschrijver om de opdracht onder de gestelde voorwaarden uit te voeren onbestaande, onvolledig of onzeker te maken.

De volgende onregelmatigheden worden met name als substantieel beschouwd : [...]

3° de niet-naleving van de minimale eisen en de vereisten die als substantieel worden aangemerkt in de opdrachtdocumenten.

§ 2. [...]

§ 3. Wanneer gebruik wordt gemaakt van een openbare of niet-openbare procedure, verklaart de aanbestedende entiteit de substantieel onregelmatige offerte nietig. Dit is ook het geval voor een offerte die meerdere niet-substantiële onregelmatigheden bevat wanneer de cumulatie of combinatie ervan de in paragraaf 1, derde lid, bedoelde gevolgen teweeg brengt.

§ 4. De onderhavige paragraaf is van toepassing op het regelmatigheidsonderzoek van de offertes die geen finale offertes zijn bij de opdrachten met een geraamde waarde gelijk aan of hoger dan de drempel voor de Europese bekendmaking waarbij gebruik wordt gemaakt van een procedure waarin onderhandelingen toegelaten zijn en onverminderd artikel 121, § 6, tweede lid, van de wet. Wanneer het een finale offerte betreft is paragraaf 3 van toepassing.

[...]

§ 5. [...]”.

Het staat in de eerste plaats aan de aanbestedende overheid om vast te stellen of een afwijking van de besteksbepalingen al dan niet een substantiële onregelmatigheid betreft.

Het beginsel *patere legem quam ipse fecisti* verplicht het bestuur de algemene regels die het zelf heeft vastgesteld te eerbiedigen bij de concrete toepassing ervan. Daaruit vloeit voort dat **de aanbesteder bij de beoordeling van de offertes gebonden is door de regels die hieromtrent in het bestek zijn vastgesteld.**

In het bestek wordt bepaald dat het **plaatsbezoek verplicht** is en dat de offertes van inschrijvers die geen plaatsbezoek hebben uitgevoerd, worden geweerd. Reeds uit de uitdrukkelijke vermelding dat offertes van inschrijvers die geen plaatsbezoek hebben uitgevoerd “worden geweerd”, kan het belang worden afgeleid dat het bestek hecht aan het zich ter plaatse vergewissen van de situatie, zodat het tekortkomen aan **deze verplichting te dezen een substantiële onregelmatigheid** lijkt uit te maken.

Hetzelfde lijkt echter niet te gelden wat de datum van dat plaatsbezoek betreft. In het bestek wordt weliswaar bepaald dat dit plaatsbezoek uitsluitend zal doorgaan op woensdag 3 april 2024 om 9.00 uur aan het Noordkasteeldok. Uit de bewoordingen van het bestek blijkt op het eerste gezicht evenwel niet dat ook aan de datum van het plaatsbezoek, die blijkens het bestek louter een aspect van de organisatie van het plaatsbezoek betreft en die niet voorgeschreven wordt op straffe van wering van de offertes, een substantieel karakter wordt verleend.

Uit de stukken van het administratief dossier blijkt bovendien dat alle inschrijvers een plaatsbezoek hebben uitgevoerd en het gevraagde attest hebben bijgevoegd bij hun offerte.

Er blijkt op het eerste gezicht dan ook niet dat de verwerende partij artikel 74 van het koninklijk besluit van 18 juni 2017 en het beginsel *patere legem quam ipse fecisti* heeft geschonden door de offertes van de eerste drie gerangschikte inschrijvers niet substantieel onregelmatig te verklaren.

Het eerste onderdeel van het enig middel is niet ernstig.

Tweede onderdeel

Overeenkomstig artikel 4, eerste lid, van de wet van 17 juni 2016 dienen de aanbesteders de ondernemers op gelijke en niet-discriminerende wijze te behandelen en dienen zij op een transparante en proportionele wijze te handelen.

De gelijkheid die aan de gunning van overheidsopdrachten ten grondslag ligt, veronderstelt onder meer dat degenen die voor de toewijzing van de opdracht in aanmerking willen komen, van tevoren weten wat zij daarvoor moeten doen of laten en dus met alle door de aanbestedende overheid cruciaal geachte gegevens rekening moeten kunnen houden bij het opstellen van hun offerte.

Een schending van **het redelijkheidsbeginsel** als algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, veronderstelt dat de overheid bij het nemen van de beslissing onredelijk heeft gehandeld, met andere woorden dat zij de haar toegekende discretionaire beoordelings- of beleidsvrijheid onjuist heeft gebruikt.

Van een schending van het redelijkheidsbeginsel kan slechts sprake zijn wanneer een beslissing, waarvan is vastgesteld dat ze berust op deugdelijke grondslagen, inhoudelijk dermate afwijkt van het normale beslissingspatroon of, nog, er een zodanige wanverhouding bestaat tussen die motieven en de inhoud van de beslissing, dat het niet denkbaar is dat een andere zorgvuldig handelende administratieve overheid in dezelfde omstandigheden tot die besluitvorming zou komen of die beslissing zou nemen.

Het zorgvuldigheidsbeginsel houdt in dat het bestuur zijn beslissing op zorgvuldige wijze moet voorbereiden. Dit impliceert dat de beslissing dient te steunen op werkelijk bestaande en concrete feiten die met de vereiste zorgvuldigheid werden vastgesteld. De overheid is onder meer verplicht om zorgvuldig te werk te gaan bij de voorbereiding van de beslissing en de feitelijke en juridische aspecten van het dossier deugdelijk te onderzoeken, zodat zij met kennis van zaken kan beslissen.

Het komt aan de verzoekende partij toe om met concrete gegevens aannemelijk te maken dat de handelwijze van de overheid niet doet blijken van het vereiste zorgvuldig handelen. Het formuleren door de verzoekende partij van eigen aannames, veronderstellingen en kritieken zonder enig begin van bewijs, volstaan niet om aannemelijk te maken dat de bestreden beslissing op een onzorgvuldige wijze tot stand is gekomen.

Het vertrouwensbeginsel houdt in dat het bestuur de rechtmatige verwachtingen, die de burger uit het bestuursoptreden put, niet mag beschamen. De burger moet kunnen vertrouwen op een vaste gedragslijn van de overheid of op regelmatige toezeggingen of beloften die de overheid in een concreet geval heeft gedaan. Als rechtmatige verwachtingen kunnen worden beschouwd de verwachtingen die de burger in redelijkheid heeft kunnen putten uit het bestuursoptreden. Indien een normaal voorzichtige en oplettende burger had moeten weten dat de gewekte verwachtingen eventueel niet zouden kunnen of mogen worden gehonoreerd, kan de burger zich niet op het vertrouwensbeginsel beroepen.

In een tweede onderdeel doen de verzoekende partijen gelden dat het tweede plaatsbezoek heeft geleid tot oneerlijke mededinging en concurrentievervalsing.

Uit de stukken van het administratief dossier blijkt evenwel dat de verwerende partij van drie van de zeven geselecteerde kandidaten een bericht heeft ontvangen dat zij aan het plaatsbezoek wensten deel te nemen, maar verhinderd waren op de in het bestek vermelde datum, onder meer omwille van bouwverlof of collectieve sluiting gedurende de eerste week van de paasvakantie.

Anders dan de verzoekende partijen het zien, getuigt het gegeven dat de verwerende partij op 8 april 2024, mede vanuit het oogmerk om voor de opdracht in een voldoende ruime mededinging te voorzien, een tweede plaatsonderzoek heeft georganiseerd op het eerste gezicht dan ook niet van een onzorgvuldig of onredelijk handelen in hoofde van de verwerende partij. De verwijzing naar het bouwverlof of de collectieve sluiting van een

onderneming lijkt te dezen op het eerste gezicht voldoende om tot een alternatieve datum voor het plaatsbezoek te besluiten, zonder dat hiertoe de “onmogelijkheid” om deel te nemen aan het plaatsbezoek moet worden aangetoond.

Voor zover de verzoekende partijen stellen dat de verwerende partij gehandeld heeft in strijd met de opdrachtdocumenten die zij zelf heeft opgesteld, kan worden verwezen naar de beoordeling van het eerste onderdeel.

Daargelaten de vraag of de datum van het (tweede) plaatsbezoek, die een aspect van de organisatie van het plaatsbezoek betreft, als een afwijking van een algemene regel van het bestek dient te worden aangemerkt, lijkt het in elk geval geen substantiële onregelmatigheid te betreffen.

Dat de verwerende partij voorts tijdens de plaatsingsprocedure de verzoekende partijen niet heeft geïnformeerd over het tweede plaatsbezoek, noch hierover een rectificatiebericht heeft gepubliceerd, lijkt evenmin als een onzorgvuldig handelen in hoofde van de verwerende partij te kunnen worden aangemerkt aangezien de verzoekende partijen reeds aan het eerste plaatsbezoek hadden deelgenomen en zij aldus geen recht op een tweede deelname konden doen gelden. Alle geselecteerde kandidaten werden door de verwerende partij op gelijke wijze in de mogelijkheid gesteld om aan een plaatsbezoek deel te nemen.

Wat de naar aanleiding van het plaatsbezoek door de geselecteerde kandidaten gestelde vragen en de door de verwerende partij geformuleerde antwoorden betreft, lijkt de verwerende partij op het eerste gezicht ook gehandeld te hebben in overeenstemming met het gelijkheidsbeginsel en punt 1.7 van het bestek doordat een lijst van vragen en antwoorden aan alle geselecteerde werd meegedeeld via addendum 2 bij het bestek.

In de mate dat de verzoekende partijen voorts opwerpen dat het erop lijkt dat het tweede plaatsbezoek niet op gelijke wijze is verlopen als het eerste plaatsbezoek en dat de inschrijvers aanwezig op het tweede plaatsbezoek informatie verkregen die niet aan de inschrijvers op het eerste plaatsbezoek werd meegedeeld, laten zij na om dit met concrete gegevens aannemelijk te maken. Zij verwijzen in dit verband uitsluitend naar het feit dat de inschrijvers die aan het tweede plaatsbezoek hebben deelgenomen allen een goedkopere prijs zouden hebben aangeboden dan de inschrijvers die aanwezig waren op het eerste plaatsbezoek. Daargelaten de vraag of uit de rangschikking van de offertebedragen zonder meer een “informatie-asymmetrie” kan worden afgeleid, vindt de bewering van de verzoekende partijen op het eerste gezicht geen steun in het administratief dossier. Uit het gunningsverslag blijkt immers dat het de verzoekende partijen waren die, althans wat de eerste offertes betreft, hadden ingeschreven met de derde laagste prijs. Het is pas na de onderhandelingen, bij de indiening van de aangepaste offertes, dat zij als vierde werden gerangschikt, na de inschrijvers die aan het tweede plaatsbezoek hadden deelgenomen. Indien de rangschikking van de offertebedragen een direct gevolg zou zijn van bijkomende informatie verkregen tijdens het tweede plaatsbezoek zoals de verzoekende partijen beweren, maken zij op het eerste gezicht niet aannemelijk waarom dit niet reeds had moeten blijken uit de eerste offertes.

Waar de verzoekende partijen voorts nog betogen dat “het [...] eigen [is] aan een plaatsbezoek dat een inschrijver zijn prijzen onder meer kan afstemmen op de aanwezige concurrentie” en zij in hun prijszetting zouden zijn verschalkt doordat zij niet in kennis werden gesteld van het tweede plaatsbezoek, lijkt de grief te berusten op een verkeerde lezing van het bestek. Zoals blijkt uit punt I.7 van het bestek heeft het plaatsbezoek tot doel om voor de prijsopgave nauwkeurig de toestand ter plaatse te onderzoeken en/of opmetingen te doen, teneinde met volle kennis van zaken het prijsaanbod te kunnen opmaken. De bedoeling van een plaatsbezoek is op het eerste gezicht dus niet om, zoals de verzoekende partijen voorhouden, de inschrijvers toe te laten om hun prijzen af te stemmen op hun concurrenten.

In de mate dat de verzoekende partijen in het kader van het tweede onderdeel ten slotte nog een schending van de artikelen 2 en 3 van de wet van 29 juli 1991 opwerpen doordat nergens in het gunningsverslag melding wordt gemaakt van het tweede plaatsbezoek, valt op te merken dat de verwerende partij, nadat zij hierover door de verzoekende partijen werd bevraagd, in een e-mailbericht van 3 september 2024 aan de verzoekende partijen heeft meegedeeld dat er op 8 april 2024 ingevolge een gemotiveerd verzoek (onder andere wegens bouwverlof) een tweede plaatsbezoek heeft plaatsgevonden waaraan de overige drie geselecteerde kandidaten hebben deelgenomen.

Los van de vraag of de formelemotiveringsverplichting zo ver reikt dat in het gunningsverslag melding zou moeten worden gemaakt van een tweede plaatsbezoek, hebben de verzoekende partijen op het eerste gezicht geen belang bij deze kritiek. Aan de hand van het voornoemde e-mailbericht van 3 september 2024 kon een zorgvuldige verzoekende partij met kennis van zaken uitmaken of het opportuun is om de beslissing, om de opdracht aan een andere inschrijver en niet aan haar te gunnen, met een vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid te bestrijden. Het normdoel van de formelemotiveringsplicht werd te dezen in elk geval bereikt.

Het tweede onderdeel van het enig middel is niet ernstig.

VIII. Besluit

Het enig middel is niet ernstig gebleken. De vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid wordt dan ook verworpen.

CONCLUSIE ROND DE ORGANISATIE VAN EEN TWEEDE PLAATSBEZOEK

Het organiseren van een plaatsbezoek is niet verplicht, maar de aanbestedende overheid is verplicht te voorzien in de nodige informatie voor inschrijvers, en een plaatsbezoek kan daarbij helpen.

Het plaats bezoek en het attest hiervan zorgen er bovendien voor dat de opdrachtnemer zich moeilijker kan beroepen op onvoorziene omstandigheden.

Dit zijn dan ook de hoofdredenen om een plaats bezoek als verplichting op te leggen.

Artikel 65, eerste lid, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 schrijft voor dat de selectiecriteria, alsook de aanvaardbare bewijsmiddelen, door de aanbestedende overheid worden vermeld in de aankondiging van de opdracht

“De aanbestedende overheid geeft in de aankondiging van opdracht of, bij gebrek aan een dergelijke aankondiging, in de uitnodiging tot het indienen van een offerte aan welke de vastgestelde kwalitatieve selectiecriteria zijn en welke de te verstrekken noodzakelijke inlichtingen en documenten zijn.” (RvS Arrest nr. 263.915 van 8 juli 2025 in de zaak A. 245.095/XIV-39.825)

Bij deze verplichting zoals trouwens bij de volledige plaatsing van de opdracht, dient de aanbesteder de geïnteresseerden gelijk te behandelen.

Een tweede georganiseerd plaats bezoek als voorbereidende handeling op het indienen van een offerte lijkt in niets het gelijkheidsbeginsel en de eerlijke concurrentie te verstoren mits uit het administratief dossier blijkt

De aanvraag voor het tweede plaats bezoek dateert van voor de datum van het eerste geplande

Dat de vraag voor het tweede gemotiveerd is

Dat de aanbesteder de motieven aanvaard heeft

In die omstandigheden is mede gelet op de latere indieningsdatum van de offerte noch het gelijkheidsbeginsel noch de eerlijke concurrentie geschonden en kan de andere kandidaat geen gemotiveerd bewijs van benadeling inroepen als de aanbesteder in die specifieke omstandigheden er nog één inlast.

CONCLUSIE ROND DE WEIGERING OM EEN PLAATSBEZOEK UIT TE STELLEN

De vaste rechtspraak van de Raad van State bevestigt dat de aanbestedende overheid een plaats bezoek verplicht mag voorschrijven en vragen daarvan een bewijs te voegen bij de offerte, en dit als garantie dat de inschrijver alle eventuele moeilijkheden en problemen heeft kunnen inschatten zodat hij aldus een offerte met kennis van zaken kan opstellen en zijn prijszetting op geïnformeerde wijze kan bepalen.

Zo geeft dit plaats bezoek de garantie dat de inschrijvers zich terdege bewust zijn van de specifieke context van de gebouwen, de uit te voeren werken en dat alle uit te voeren opkuis-, onderhouds-, herstellings- en renovatiewerken aan haar gebouwen wel degelijk kunnen worden uitgevoerd met de vereiste veiligheidsvoorziening waarop hierbij gewezen wordt gelet op de eigen aard van de aanbesteder”.

De wijze waarop het plaats bezoek wordt georganiseerd, datum en plaats worden vrij door de aanbesteder bepaald en zijn hier specifiek op een bepaalde datum vastgelegd gelet op de vakantie en de beschikbaarheid tijdens deze periode van begeleiding.

Een uitstel van een verplicht plaats bezoek bij een overheidsopdracht kan weliswaar nodig zijn bij overmacht, zoals de coronapandemie, waarbij maatregelen het bezoek belemmeren of onmogelijk maken, of als er een tekort aan toegang tot de benodigde documenten is. Een dergelijk uitstel bij overmacht wordt verleend door de opdracht gevende instantie, die eventueel de termijn voor het indienen van offertes verlengt zodat inschrijvers de gelegenheid krijgen om het bezoek alsnog te doen.

Bij het ontbreken van een dergelijke situatie staat het de aanbesteder vrij om al dan niet een plaats bezoek uit te stellen.

Tegen deze weigering zal er enkel gerechtelijk kunnen ingegrepen worden als de weigering van uitstel rechtsmisbruik of onzorgvuldig optreden met miskenning van de basisprincipes zou aantonen in hoofde van de aanbesteder. (Zie naar analogie ook de nieuwsbrief augustus 2025 en het arrest voorzitter van de xive kamer nr. 263.603 van 16 juni 2025 in de zaak A. 244.887/XIV-39.804 over de gevolgen van de nalatigheid van de inschrijver bij het bezorgen van de vereiste documenten)

CONCLUSIE OMTRENT DE INHOUD VAN DE VOOR TE LEGGEN EN TOE TE VOEGEN GEGEVENS

Als er in de aankondiging een vereiste gesteld wordt naar het voorleggen van documenten dan is aan deze eis voldaan als dit document de gegevens bevat die in de aankondiging vermeld werden.

Die selectiecriteria mogen eventueel in het bestek herhaald worden, maar het bestek mag op dat punt niet afwijken van hetgeen is opgenomen in de aankondiging. Zoals ook blijkt uit **onderstaand Arrest.**

**DE VOOR TE LEGGEN DOCUMENTEN ZIJN DEZE IN HET BESTEK VERMELD MET DE DAARIN
BEPAALTE OMVANG EN SPECIFICATIE**
RvS VOORZITTER VAN DE XIIe VAKANTIEKAMER ARREST nr. 263.915 van 8 juli 2025
in de zaak A. 245.095/XIV-39.825

Beoordeling

11. **Artikel 68** van het koninklijk besluit van 18 april 2017 luidt als volgt:

“§ 1. Met betrekking tot de technische bekwaamheid en beroepsbekwaamheid kan de aanbestedende overheid voorwaarden opleggen opdat ondernemers over de noodzakelijke personele en technische middelen en ervaring beschikken **om de opdracht volgens een passend kwaliteitsniveau uit te voeren.**

De aanbestedende overheid kan met name eisen dat de ondernemers een **voldoende mate van ervaring** hebben die kan worden aangetoond met **geschikte referenties** inzake in het verleden uitgevoerde opdrachten.

§ 2. In geval van een opdracht voor werken, een opdracht voor leveringen waarvoor plaatsings- of installatiewerkzaamheden nodig zijn of een opdracht voor diensten, kan de aanbestedende overheid:

1° de technische of beroepsbekwaamheid van de kandidaten of inschrijvers om de werken of de installatie uit te voeren of de diensten te verstrekken beoordelen aan de hand van met name hun *knowhow*, efficiëntie, ervaring en betrouwbaarheid;

[...]

§ 3. De technische en beroepsbekwaamheid van de ondernemer kan worden aangetoond op één of meer van de wijzen bedoeld in paragraaf 4, naargelang de aard, de hoeveelheid of het belang en het gebruik van de werken, leveringen of diensten.

§ 4. Bewijsmiddelen van de technische bekwaamheid van de ondernemer zijn:

1° de volgende lijsten:

[...]

b) een lijst van de voornaamste leveringen of diensten die gedurende de afgelopen periode van maximaal drie jaar werden verricht, met vermelding van het bedrag, de datum en van de publiek- of privaatrechtelijke instanties waarvoor zij bestemd waren. Indien noodzakelijk om een toereikend mededingingsniveau te waarborgen, kunnen de aanbestedende overheden aangeven dat bewijs van relevante leveringen of diensten die langer dan drie jaar geleden zijn geleverd of verleend toch in aanmerking wordt genomen.”

Overeenkomstig artikel 71 van de wet van 17 juni 2016 ‘inzake overheidsopdrachten’ dienen de kwalitatieve selectiecriteria verband te houden met en in verhouding te staan tot het voorwerp van de opdracht.

12. In de aankondiging van de opdracht, in het Bulletin der Aanbestedingen en in het Supplement op het Publicatieblad van de Europese Unie, werden de van de kandidaat-inschrijvers gevraagde referenties als volgt omschreven:

“Een lijst van referenties van minstens 3 gelijkaardige diensten (aard en omvang) van de voorbije 3 jaar. Minimumeisen: Lijst van minstens 3 gelijkaardige diensten van laatste 3 jaar met opgave van de gevraagde informatie: * naam opdracht, regio en contactgegevens opdrachtgever * korte beschrijving en doelstelling van de opdracht * totaalbedrag opdracht /project * looptijd van de opdracht.”

Als reden voor de niet-selectie van de verzoekende partij wordt gesteld dat uit de door haar opgegeven referenties niet blijkt dat zij projecten heeft uitgevoerd op beurzen “met een minimale grootte van 70 beursstanden waar signalisatie- en beursmaterialen [werden] geleverd en geplaatst”. In de huidige stand van het geding kan niet besloten worden tot de feitelijke onjuistheid van dit motief aangezien uit de referentielijst die de verzoekende partij heeft voorgelegd, inderdaad niet kan worden afgeleid dat het gaat over projecten die werden uitgevoerd op beurzen met een minimale grootte van 70 beursstanden, conform de minimumvereiste die voortvloeit uit de omschrijving van het begrip ‘gelijkaardige diensten’ in het bestek.

In dit verband moet echter worden vastgesteld dat de verwerende partij in de aankondiging van de opdracht enkel heeft vereist dat de technische en beroepsbekwaamheid wordt bewezen aan de hand van een lijst van referenties van minstens drie gelijkaardige diensten (aard en omvang) van de voorbije drie jaar. In de aankondiging van de opdracht wordt geen gewag gemaakt van het vereiste dat de geleverde gelijkaardige diensten betrekking moeten hebben op beurzen met een minimale grootte van 70 beursstanden.

14. Artikel 65, eerste lid, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 schrijft voor dat de selectiecriteria, alsook de aanvaardbare bewijsmiddelen, door de aanbestedende overheid worden vermeld in de aankondiging van de opdracht of, in afwezigheid van een dergelijke aankondiging, in de opdrachtdocumenten.

De niet-selectie van de verzoekende partij op grond van de niet in de aankondiging gestelde vereiste dat de voor te leggen referenties betrekking moeten hebben op beurzen met een minimale grootte van 70 beursstanden, is bijgevolg **gestoeld op een rechtens niet aanvaardbaar motief**.

Het middel is in de aangegeven mate ernstig.

CONCLUSIE

Bij het uitschrijven van de toegang en selectievereisten beschikken de aanbesteders over een ruime vrijheid. Bij de beoordeling moeten ze desbetreffend zorgvuldig te werk gaan en kunnen ze enkel de gevraagde omvang van hun eis in aanmerking nemen zoals in de documenten omschreven.

Wees dus volledig in het uitschrijven van uw criteria met de volledige omschrijving van de vereisten die je later zal invoeren in uw gemotiveerde beslissing

Dat hierbij selectie en gunningcriteria moeten onderscheiden worden blijkt uit de twee navolgende arresten:

SUBSTANTIELE ONREGELMATIGHEID AANGEPASTE UITVOERINGSWIJZE NA PLAATSBEZOEK HET ANTWOORD OP OPMERKINGEN VOLSTAAT ALS FORMELE MOTIVERING

RAAD VAN STATE VOORZITTER VAN DE XIe VAKANTIEKAMER ARREST nr. 263.983 van 28 juli 2025 in de zaak A. 245.175/XIV-39.831

Artikel 76, § 1, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 luidt:

“§1. De aanbestedende overheid gaat na of de offertes regelmatig zijn.

De offerte kan substantieel of niet substantieel onregelmatig zijn.

Een offerte is substantieel onregelmatig wanneer ze van aard is de inschrijver een discriminerend voordeel te bieden, tot concurrentievervalsing te leiden, de beoordeling van de offerte van de inschrijver of de vergelijking ervan met de andere offertes te verhinderen, of de verbintenis van de inschrijver om de opdracht onder de gestelde voorwaarden uit te voeren onbestaande, onvolledig of onzeker te maken.

De volgende onregelmatigheden worden met name als substantieel beschouwd:

[...]

3° de niet-naleving van de minimale eisen en de vereisten die als substantieel worden aangemerkt in de opdrachtdocumenten.”

Beoordeling

Overeenkomstig artikel 76, § 3, van hetzelfde besluit verklaart de aanbestedende overheid, wanneer wordt gebruikgemaakt van een openbare procedure, zoals te dezen, de substantieel onregelmatige offerte nietig.

8. De gekozen inschrijver heeft bij zijn offerte een document ‘*Commentaires joints à notre soumission du 17/10/2024 relative à la renovation du terrain de hockey du Evere White Star*’ gevoegd, waarin met betrekking tot post 17.92 ‘beregenningsinstallatie – sproeikanon op paal’ wordt vermeld: “*comme convenu lors de la visite de site, les canons pulvérisateurs seront installés sur les conduites existantes*” (vertaald door de verzoekende partij: “zoals afgesproken tijdens het bezoek ter plaatse, zullen de spuitkanonnen worden geïnstalleerd op de bestaande leidingen”).

De verzoekende partij voert aan dat de uitvoering die wordt vooropgesteld in de voornoemde “commentaar” van de gekozen inschrijver strijdig is met het voorschrift van de beschrijvende meetstaat en de opgegeven eenheidsprijs de uitgravingswerken van de ondergrondse leidingen van de bestaande pomp niet in rekening brengt, wat de **vergelijkbaarheid van de offertes in het gedrang** brengt.

9. Blijkens de beschrijving van post 17.92 ‘beregenningsinstallatie – sproeikanon op paal’ in de beschrijvende meetstaat is de uitgraving van de ondergrondse leidingen van de bestaande pompen begrepen in deze post. Blijkens de offerte van de gekozen inschrijver, vertrouwelijk stuk dat de Raad van State heeft kunnen inzien, is de eenheidsprijs van de gekozen inschrijver voor post 17.92 ongeveer gelijk aan de eenheidsprijzen opgegeven door de andere inschrijvers voor die post, evenals voor post 17.91 ‘beregenningsinstallatie – controle voor afbraak’ overigens, en wordt geen prijs voor een alternatieve uitvoering opgegeven.

Op het eerste gezicht kan bijgevolg in redelijkheid worden aangenomen dat de inhoud van de commentaar niet heeft doorgewerkt in de samenvattende meetstaat bij de offerte en dat de aldaar opgegeven eenheidsprijs aldus de volledige vernieuwing van de installatie dekt. De verwerende partij maakt op het eerste gezicht aannemelijk dat de voornoemde “commentaar” geen invloed heeft op de draagwijdte van de verbintenis van de gekozen inschrijver om de opdracht onder de gestelde voorwaarden uit te voeren en deze louter een voorafname lijkt te doen op de wijze van uitvoering van de opdracht zonder gevolgen voor de offerte zelf.

Ten overvloede lijkt op het eerste gezicht uit de beschrijving van post 17.91 te kunnen worden afgeleid dat de **uiteindelijke uitvoeringswijze zal worden beslist in de uitvoeringsfase**, aangezien in post 17.91 prijs wordt gevraagd voor de inspectie van het bestaande irrigatiesysteem met het oog op een “beslissing van afbraak van volledige bestaande drainage”. Ook in de aangehaalde passage in het gunningsverslag lijkt op het eerste gezicht te worden bevestigd dat “[D]e toestand van het bestaande irrigatiesysteem [...] tijdens de werkzaamheden [zal] worden overeengekomen”.

10. De verzoekende partij maakt, gelet op het voorgaande, op het eerste gezicht niet aannemelijk dat de aanbestedende overheid de offerte van de gekozen inschrijver diende te aanzien als substantieel onregelmatig omdat de opgegeven eenheidsprijs niet alle door de beschrijvende meetstaat gevraagde werkzaamheden zou omvatten of door een niet-besteksconforme uitvoering zou zijn ingegeven, en zij aldus de aangevoerde regelgeving en beginselen zou hebben geschonden.

Wat in het bijzonder nog de aangevoerde schending van **de formele motiveringsplicht** betreft, kon de verwerende partij er in de gegeven omstandigheden mee volstaan in het **gunningsverslag te verwijzen naar de nog te nemen beslissing over het lot van de bestaande leidingen en de commentaar van de gekozen inschrijver te kwalificeren als een voorstel waarmee zij niet akkoord kan gaan**. Overigens heeft de verzoekende partij aan de hand van het antwoord van de verwerende partij van 19 juni 2025 op haar opmerkingen reeds met kennis van zaken kunnen uitmaken of het opportuun was om de bestreden beslissing om die reden aan te vechten, zodat alleszins aan het normdoel van de formelemotiveringsplicht lijkt te zijn voldaan.

11. Het eerste middel is niet ernstig.

GUNNINGCRITERIA DUIDELIJK TE ONDERSCHIEDEN VAN SELECTIECRITERIA

VRAAD VAN STATE OORZITTER VAN DE XIe VAKANTIEKAMER ARREST nr. 263.987 van 29 juli 2025 in de zaak A. 245.219/XIV-39.838

Artikel 66, § 1, van de wet van 17 juni 2016 bepaalt dat overheidsopdrachten worden gegund op basis van één of meerdere gunningscriteria, vastgesteld overeenkomstig artikel 81, mits de aanbestedende overheid erop heeft toegezien dat onder meer is voldaan aan de voorwaarde dat de offerte afkomstig is van een inschrijver die voldoet aan de door de aanbestedende overheid vastgestelde selectiecriteria.

Op grond van artikel 71 van de wet van 17 juni 2016 kunnen selectiecriteria betrekking hebben op onder meer de technische en beroepsbekwaamheid van de inschrijver. In artikel 68 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 wordt uiteengezet welke eisen de aanbestedende overheid daartoe kan stellen, waarbij onder meer wordt bepaald dat zij kan “eisen dat de ondernemers een voldoende mate van ervaring hebben die kan worden aangetoond met geschikte referenties inzake in het verleden uitgevoerde opdrachten”.

Artikel 81, §§ 1 tot 3, van de wet van 17 juni 2016 luidt:

“§ 1. De aanbestedende overheid baseert de gunning van overheidsopdrachten op de economisch meest voordelige offerte.

§ 2. De economisch meest voordelige offerte uit het oogpunt van de aanbestedende overheid wordt, naar keuze, vastgesteld:

1° op basis van de prijs;

2° op basis van de kosten, rekening houdend met de kosteneffectiviteit, zoals de levenscycluskosten, overeenkomstig artikel 82;

3° rekening houdend met de beste prijs-kwaliteitsverhouding die bepaald wordt op basis van de prijs of de kosten alsook criteria waaronder kwalitatieve, milieu- en/of sociale aspecten, die verband houden met het voorwerp van de betrokken opdracht. Het kan onder meer gaan om de volgende criteria:

a) kwaliteit, waaronder technische verdienste, esthetische en functionele kenmerken, toegankelijkheid, geschiktheid van het ontwerp voor alle gebruikers, sociale, milieu- en innovatieve kenmerken, de handel en de voorwaarden waaronder deze plaatsvindt;

b) de organisatie, de kwalificatie en de ervaring van het personeel voor de uitvoering van de opdracht, wanneer de kwaliteit van dat personeel een aanzienlijke invloed kan hebben op het niveau van de uitvoering van de opdracht;

c) klantenservice en technische bijstand, alsook leveringsvoorwaarden zoals de leveringsdatum, de leveringswijze en de leverings- of uitvoeringstermijn.

[...]

§ 3. Gunningscriteria worden geacht verband te houden met **het voorwerp van de overheidsopdracht** wanneer zij betrekking hebben op de in het kader van die opdracht te

verrichten werken, leveringen of diensten, in alle opzichten en in elk stadium van de levenscyclus ervan, met inbegrip van factoren die te maken hebben met:

1° het specifieke productieproces, het aanbieden of de verhandeling van deze werken, leveringen of diensten, of

2° een specifiek proces voor een andere fase van de levenscyclus ervan, zelfs wanneer deze factoren geen deel uitmaken van de materiële basis ervan.

Gunningscriteria mogen er niet toe leiden dat de aanbestedende overheid onbeperkte keuzevrijheid heeft. Ze waarborgen de mogelijkheid van daadwerkelijke mededinging en gaan vergezeld van specificaties aan de hand waarvan de door de inschrijvers verstrekte informatie daadwerkelijk kan worden getoetst om te beoordelen in welke mate de offertes aan de gunningscriteria voldoen. [...]"

Uit deze bepaling blijkt dat **het onderzoek van de offertes aan de hand van de gunningscriteria peilt naar de intrinsieke waarde van de offertes** en dient te worden onderscheiden van de **selectie van de kandidaten**, die verband houdt met de **bekwaamheid van de inschrijvers om de betrokken opdracht uit te voeren**. Ook blijkt dat enkel gunningscriteria kunnen bepaald worden die verband houden met het voorwerp van de opdracht en ertoe strekken de economisch meest voordelige offerte te bepalen. Deze criteria moeten bovendien worden geformuleerd op een wijze waardoor alle redelijk geïnformeerde en zorgvuldige inschrijvers in staat zijn ze op dezelfde wijze te begrijpen.

9. Anders dan de verzoekende partij dit ziet, lijkt het bestek de gevraagde referenties als zodanig niet te beschouwen als een (sub)gunningscriterium. Het bestek bepaalt immers: "De beoordeling van [het gunningscriterium 'kwaliteit'] wordt beoordeeld aan de hand van volgende bij de offerte toegevoegde documenten:

Het offerteformulier [...]

Het uitgebreid curriculum vitae (cv) ;

Minimaal drie (3) referenties uit de referentielijst volgens het referentieformulier van bijlage 3 bij dit bestek."

De referenties lijken hier dus op het eerste zicht niet meer te zijn dan een beoordelingselement, zijnde een element waarvan in het bestek wordt aangekondigd dat het wordt betrokken in de toets van de offerte aan een gunningscriterium, zonder dat het zelf een (sub)gunningscriterium uitmaakt waaraan een eigen relatief gewicht wordt toegekend in het kader van de beoordeling van de waarde van de offerte.

In de omschrijving van het gunningscriterium 'kwaliteit' wordt uiteengezet dat hiermee wordt gepeild naar de ervaring en expertise van de voorgestelde eventexpert met betrekking tot de diensten die tot het voorwerp van de opdracht behoren, en de mate waarin die relevant zijn voor de verwerende partij en EventFlanders in het bijzonder, waarbij rekening wordt gehouden met de mate waarin de voorgestelde eventexpert beantwoordt aan de in het bestek opgenomen profielvereisten. Het lijkt in dit verband niet abnormaal dat de ervaring en expertise van de voorgestelde eventexpert – en de mate waarin hij beantwoordt aan de profielvereisten – getoetst wordt, niet enkel aan zijn *curriculum vitae*

maar ook aan de inhoud van de opdrachten die als referentie worden opgegeven, met name om na te gaan in welke mate die referenties inhoudelijk relevant zijn voor de verwerende partij en EventFlanders in het bijzonder.

10. De beoordeling van de referenties in het kader van het gunningscriterium 'kwaliteit' lijkt dan ook op het eerste zicht wel de intrinsieke waarde van de offerte te betreffen, en niet de technische bekwaamheid van de inschrijver om de opdracht uit te voeren. Het lijkt daarbij in het kader van dit gunningscriterium te gaan om de vraag in hoeverre de opgegeven referenties de ervaring en expertise kunnen aantonen van de eventexpert, zijnde de fysieke persoon die door de inschrijver in de offerte wordt voorgesteld om de taken van de opdracht uit te voeren. Uit het geheel van de bestekbepalingen lijkt afgeleid te kunnen worden dat het de inschrijver toekomt om in zijn offerte de eventexpert, een welbepaalde fysieke persoon, voor te stellen die de taken van de opdracht zal uitvoeren. Het is ook die fysieke persoon die dan lijkt te kunnen worden beschouwd als "het personeel" in de zin van artikel 81, § 2, eerste lid, 3°, b), van de wet van 17 juni 2016.

De omstandigheid dat dezelfde referenties ook gevraagd worden in het kader van de kwalitatieve selectie van de inschrijvers, lijkt hieraan niet in de weg te staan. De referenties dienen in dat kader immers een ander doel, namelijk de vraag of de inschrijver getuigt van de vereiste bekwaamheid om de opdracht uit te voeren, zoals bedoeld in artikel 71 van de wet van 17 juni 2016 en artikel 68 van het koninklijk besluit van 18 april 2017. De verzoekende partij lijkt in het middel overigens geen kritiek te voeren op de formulering van het betrokken selectiecriterium in het bestek.

11. Met de omschrijving van het gunningscriterium 'kwaliteit', gelezen in samenhang met de andere bestekbepalingen, in het bijzonder de bepalingen betreffende de profielvereisten en de vervanging van de eventexpert, en beschouwd in het licht van het voorwerp van de opdracht, lijkt op afdoende wijze te worden aangetoond dat de ervaring en expertise van de in te zetten eventexpert een aanzienlijke invloed kan hebben op het niveau van de uitvoering van de opdracht, in de zin van artikel 81, § 2, eerste lid, 3°, b), van de wet van 17 juni 2016.

Ten onrechte lijkt de verzoekende partij aan te voeren dat er op dit punt nog een verdere formele motivering vereist is in het bestek. Het lijkt te volstaan dat de aanzienlijke invloed van het personeel op het niveau van de uitvoering van de opdracht wordt aangetoond aan de hand van het geheel van de bestekbepalingen.

12. Het middel is niet ernstig.

news.belgium

FOD Kanselarij van de Eerste Minister

ADVIES VAN DE COMMISSIE VOOR DE OVERHEIDSOPDRACHTEN

Aankoopcentrales – verplichte hoedanigheid van aanbestedende overheid

Naar aanleiding van de vergaderingen van de Commissie voor de overheidsopdrachten van 21 januari 2025, 19 mei 2025 en 23 juni 2025 hebben de leden van de Commissie het volgende advies uitgebracht.

Het is mogelijk om leveringen en/of diensten te verwerven bij een aankoopcentrale die gecentraliseerde aankoopactiviteiten aanbiedt zonder een oproep tot mededinging te publiceren, alsook gebruik te maken van overheidsopdrachten voor werken, leveringen of diensten die door een aankoopcentrale worden geplaatst. Daartoe moet de aankoopcentrale echter de hoedanigheid van aanbestedende overheid¹ bezitten. **Deze hoedanigheid moet worden gecontroleerd alvorens een beroep te doen op de centrale.**

Worden beschouwd als aanbestedende overheden:

- a) de Staat;
- b) de Gewesten, de Gemeenschappen en de lokale overheidsinstanties;
- c) de publiekrechtelijke instellingen en personen die, ongeacht hun vorm en aard, op de datum van de beslissing om tot een opdracht over te gaan:
 - i) opgericht zijn met het specifieke doel te voorzien in behoeften van algemeen belang die niet van industriële of commerciële aard zijn, en;
 - ii) rechtspersoonlijkheid hebben, en;
 - iii) op een van de volgende wijzen afhangen van de Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen, de lokale overheidsinstanties of andere instellingen of personen, als bedoeld in onderhavig punt c):
 - 1. ofwel worden hun werkzaamheden in hoofdzaak gefinancierd door de Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen, de lokale overheidsinstanties of andere instellingen of personen die ressorteren onder dit punt c);

¹ Zie artikel 2 van de wet van 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten

2. ofwel is hun beheer onderworpen aan het toezicht van de Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen, de lokale overheidsinstanties of andere instellingen of personen die ressorteren onder dit punt c);
 3. ofwel zijn meer dan de helft van de leden van het bestuurs-, leidinggevende of toezichthoudende orgaan aangewezen door de Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen, de lokale overheidsinstanties of andere instellingen of personen die ressorteren onder dit punt c);
- d) de verenigingen bestaande uit een of meer aanbestedende overheden als bedoeld in 1°, a, b of c.

De leden van de organen van de centrale moeten dus door het bevoegde orgaan van de Staat, de Regio, de Gemeenschap, de lokale overheid of de betrokken instantie worden aangewezen (zodat zij een **mandaat** hebben). Het volstaat bijgevolg niet dat de leden van de organen van de centrale gewoon personeelsleden van een overheidsinstantie zijn. Het verdient aanbeveling om na te gaan of de hoedanigheid van aanbestedende overheid **tijdens de volledige looptijd** van de opdracht bestaat (dus zowel bij het uitschrijven van de opdracht als bij de uitvoering ervan).

De toekenning van de hoedanigheid van aanbestedende overheid door de databank “Kruispuntbank van Ondernemingen” of door het platform “e-Procurement” volstaat niet om te besluiten dat een aankoopcentrale een aanbestedende overheid is. De situatie van de aankoopcentrale moet **niet alleen op juridisch** vlak worden geanalyseerd (met name op basis van haar statuten, haar huishoudelijk reglement, enz.), **maar ook** op basis van **haar feitelijke situatie** (met name wat betreft de daadwerkelijke en conforme toepassing van bovengenoemde documenten). Wanneer een beroep wordt gedaan op de tussenkomst van andere publiekrechtelijke instellingen of personen om de hoedanigheid van aanbestedende overheid van een aankoopcentrale te rechtvaardigen, moet deze analyse ook betrekking hebben op de situatie van deze instellingen of personen.

Bovendien zijn **bijkomende voorschriften** van toepassing, met name artikel 19 van het koninklijk besluit van 20 mei 2022 betreffende de administratieve, begrotings- en beheerscontrole (voor het federale niveau), soortgelijke voorschriften inzake administratieve en begrotingscontrole voor de andere beleidsniveaus en, voor opdrachten op defensie- en veiligheidsgebied, artikel 14 van de wet van 13 augustus 2011 inzake overheidsopdrachten en bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten op defensie- en veiligheidsgebied.

Tot slot blijft het mogelijk voor een ondernemer die gecentraliseerde diensten aanbiedt zonder zelf een aankoopcentrale te zijn, om deel te nemen aan een plaatsingsprocedure, maar in dat geval is een oproep tot mededinging vereist.

OPVOLGING BETAALTERMIJNEN FEDERALE OVERHEID

EERSTE SEMESTER 2025

Periode: 01/01/2025 en 30/06/2025

	≤ 15 dagen		>15 dagen ≤ 30 dagen		> 30 dagen ≤ 60 dagen		> 60 dagen	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Federale Politie	9.985	61%	3.723	23%	1.665	10%	898	6%
FOD Binnenlandse Zaken	11.343	63%	3.635	20%	2.223	12%	737	4%
FOD BOSA	3.296	87%	284	8%	118	3%	74	2%
FOD Buitenlandse Zaken	1.654	69%	518	22%	177	7%	57	2%
FOD Economie	5.297	70%	1.342	18%	718	10%	199	3%
FOD Justitie	24.781	62%	6.389	16%	4.784	12%	3.832	10%
FOD Kanselarij	994	57%	474	27%	235	13%	44	3%
FOD Mobiliteit	1.350	51%	712	27%	472	18%	110	4%
FOD Sociale Zekerheid	2.986	96%	89	3%	21	1%	1	0%
FOD Volksgezondheid	3.149	48%	1.924	30%	1.092	17%	334	5%
FOD Werkgelegenheid	1.173	54%	472	22%	381	18%	149	7%
POD Maatschappelijke Integratie	202	42%	141	29%	125	26%	17	4%
POD Wetenschapsbeleid	702	96%	22	3%	5	1%	5	1%
Totaal	66.912	64%	19.725	19%	12.016	11%	6.457	6%

Op basis van de betalingen in 2025 kan worden vastgesteld dat 64% van de facturen in VIM binnen de 15 dagen na scandatum werden betaald, 19% tussen de 15-30 dagen, 11% tussen de 30-60 dagen en 6% na 60 dagen. Een aantal diensten hebben ook een relatief hoger aandeel aan facturen waarvoor de betalingstermijn 60 dagen bedraagt.

FOD ECONOMIE KMO MIDDENSTAND

Indexcijfer van de consumptieprijzen van de maand augustus 2025

De Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie deelt mee dat het **indexcijfer van de consumptieprijzen** voor de maand augustus 2025, 135.35 punten bedraagt, tegenover 135.36 punten in juli 2025, hetgeen een daling van 0.01 punt of 0.01 % betekent.

De gezondheidsindex, zoals bedoeld in de wet van 23 april 2015 (Belgisch Staatsblad van 27 april 2015), bedraagt 135.64 punten voor de maand augustus 2025.

De afgevlakte gezondheidsindex zoals bedoeld in de wet van 23 april 2015 (Belgisch Staatsblad van 27 april 2015), bedraagt 132.50 punten voor de maand augustus 2025.

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

VALLEN VAN HOOGTE BLIJFT HET GROOTSTE RISICO

De jaarlijkse bliksemactie op bouwplaatsen van de Arbeidsinspectie - Toezicht op het Welzijn op het Werk van de FOD Werkgelegenheid bracht ook in 2025 aan het licht dat het risico op vallen van hoogte nog steeds het grootste risico is in de bouwsector. Tijdens de nationale actiedag op 3 juni 2025 werden 177 aannemers gecontroleerd. Daarbij werden 360 inbreuken vastgesteld, waarvan er 174 te maken hadden met het risico op vallen van hoogte (48 %).

Ook de voorgaande jaren was het risico op vallen van hoogte de meest voorkomende vaststelling tijdens de bliksemacties. Tijdens de reguliere inspecties op bouwplaatsen wordt door de inspecteurs het risico op vallen van hoogte eveneens het meest vastgesteld. Onderstaande grafiek toont de procentuele verdeling van alle vaststellingen tijdens de bliksemactie van 3 juni 2025:

Op de 2de plaats staat het niet gevolgd hebben van de basisveiligheidsopleiding (of gelijkwaardig). Deze opleiding werd ingevoerd in april 2023 en moet gevolgd worden door alle personen die werkzaamheden uitvoeren op een bouwplaats.

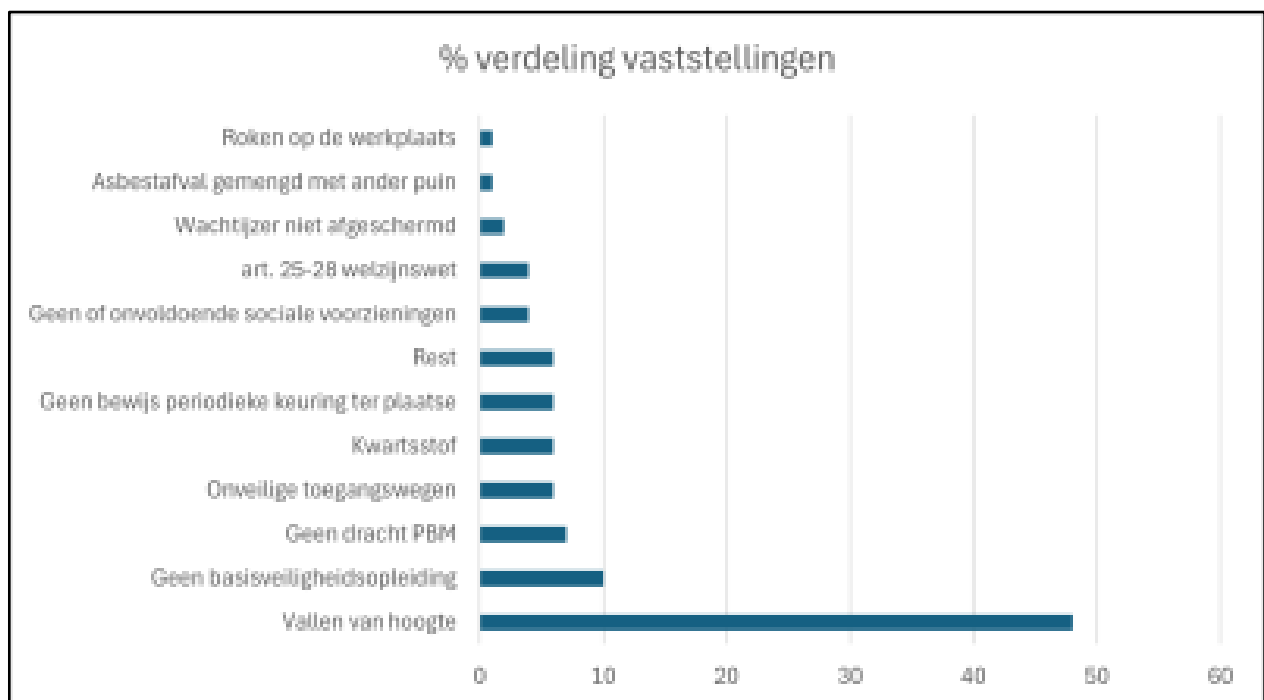
Op plaats 3 staat het niet dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen. Tijdens de bliksemactie was dit in de meeste gevallen het niet dragen van ademhalingsbescherming bij het bewerken van kwartshoudende materialen.

Op de 4de plaats staan de onveilige toegangswegen op de bouwplaats of in het gebouw. Dit zijn o.a. onverlichte traphallen, ontbrekende leuningen aan trappen en te smalle overbruggingen van hoogteverschillen.

Op plaats 5 staat de blootstelling aan procesmatig gegenereerd kwartsstof en dit door het bewerken (zagen, slijpen, frezen, ...) van kwartshoudende materialen zoals betonelementen, snelbouwstenen, gevelstenen, klinkers, etc. Blootstelling aan dergelijk stof kan leiden tot allerlei longziektes en zelfs tot longkanker. Bouwmaterialen kunnen veilig bewerkt worden door in eerste instantie gebruik te maken van watertoevoer of stofafzuiging om het vrijgekomen stof respectievelijk neer te slaan of op te vangen.

Conclusie

De bliksemactie van 2025 bevestigt nog eens dat het risico op vallen van hoogte manifest aanwezig is op de bouwplaatsen. Het risico om te vallen wordt onvoldoende ingeschat terwijl de gevolgen van een val, zelfs van een hoogte van 2 meter of lager, zeer ernstig kunnen zijn.

ONS AANBOD VOOR INTERNE OPLEIDINGEN in company OP UW MAAT

ALL-IN TARIEVEN GEDURENDE HET ACADEMIEJAAR 2025-2026

De opleidingen welke we op uw maat in uw instelling kunnen verzorgen, en dit zowel nederlandstalig als franstalig vindt u terug op onze website : <https://www.caru-commv.be>

Voor al deze seminars voorzien we een **syllabus en power point** presentatie welke digitaal (gratis) ter beschikking worden geseld van de deelnemers.

De opgegeven prijzen blijven onveranderd van toepassing.

Aanvragen voor deze sessies kunnen **bij eenvoudige mail** gericht worden aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met vermelding van de gewenste sessie en de vooropgestelde uitvoeringsperiode

De exacte uitvoeringsdata worden dan in gemeen overleg afgesproken.

U dient enkel uren passend lokaal te voorzien, wij zorgen voor laptop en beamer ter ondersteuning van de sessie

NOG BESCHIKBARE DOCUMENTATIE

HANDBOEK masterclass 2022 “ADMINISTRATIEF EENVOUDIGER STRUCTUREN VAN HET AANKOOPPROCES VIA INTERNE DELEGATIE ”

Voor de geïnteresseerden zijn **nog een paar exemplaren beschikbaar** van het handboek van masterclass 2022 DELEGATIE EN STRUCTUREN AANKOOPPROCES

Kostprijs : 30,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2023 EERSTE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO CAPITA SELECTA”

AANSPRAKELIJKHEID MANDATARISSEN EN BESTUURDERS

VERPLICHTTE RAMING

PRIJSNAZICHT EN ABNORMALE PRIJZEN

CONTRACTUELE BEPALINGEN BIJ ONDERAANNEMING

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2023 TWEEDE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO SELECTIE EN GUNNINGCRITERIA”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2024 DERDE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO DE JUISTE KEUZE VAN GUNNINGWIJZEN EN GUNNINGMETHODES EN PRAKTIJK VAN HET ONDERHANDELEN

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

**HANDBOEK BIJ DE MASTERCLASS 2024 VIERDE DEEL “ VIJF JAAR
PRAKTIJK TOEPASSING WOO: van administratieve ergernis naar
performanterBESTEK”**

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van
leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2025 BOEKDEEL 1
“ UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van
leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2025 BOEKDEEL 2
“ UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met opgave van
leverings en facturatieadres

Op 21/10 (GENT) en 23/10 (HASSELT) plannen we een MASTERCLASS rond het uitschrijven van opdrachten zonder de regelgeving overheidsopdrachten te moeten naleven of slechts in beperkte mate gehouden te zijn het strikte formalisme te volgen.

Er zijn nog wettelijke en juridisch gefundeerde mogelijkheden om snel en administratief minder belastend, bestellingen te plaatsen.

HIERBIJ STELLEN WE GEEN SALE EN LEASE BACK FORMULES VOOR ZOALS VOOR DE FINANCIE TOREN MET ONDERSTAAND GEVOLG, maar wel JURIDISCH EN FINANCIIEEL VERANTWOORDE ALTERNATIEVEN

Waarbij het Nederlandse bedrijf Breevast 311 miljoen euro betaalde voor het gebouw en 325 miljoen euro investeerde in de renovatie en de asbestverwijdering. In ruil zou de federale overheid het gerenoveerde complex dertig jaar huren.

Breevast verkocht intussen de Financie toren in 2020 aan een Zuid-Koreaans fonds voor 1,2 miljard euro, een recordprijs voor Belgisch vastgoed.

De sale-and-lease-backoperatie van de Brusselse Financie-toren door de regering-Verhofstadt, waarbij de overheid het gebouw verkocht om het daarna terug te huren, zal uiteindelijk minstens 650 miljoen euro meer hebben gekost dan verwacht. Dat maken De Tijd en L'Echo bekend op basis van cijfers van de Regie der Gebouwen.

In de hypothese van een jaarlijkse indexering van 2 procent vanaf 2025 zal de federale overheid immers tegen eind 2034 in totaal 1,8 miljard euro huurgeld betaald hebben voor de Financie toren. Dat is ruim 650 miljoen euro of de helft meer dan de schatting van het Rekenhof.

BENIEUWD NAAR DEZE ZINvolle ALTERNATIEVEN?

RESERVEER NU AL VIA NAVOLGEND INSCHRIJVINGSFORMULIER

INSCHRIJVINGSFORMULIER

CARU MASTERCLASS 2025

KAN JE NOG AANKOPEN ZONDER OVERHEIDSOPDRACHT

**DINSDAG 21 oktober 025 GENT Hotel VANDERVALK (Akkerhage 10
naast Planet Group Arena)**

**DONDERDAG 23 OKTOBER HASSELT Hotel HOLIDAY INN
(Kattegatstraat 1)**

te mailen aan info@caru-commv.be of rudiclaeys@telenet.be

☐ **INSCHRIJVING VOOR GENT 21 OKTOBER**

☐ **INSCHRIJVING VOOR HASSELT 23 OKTOBER**

GEGEVENS DEELNEMENDE ORGANISATIE

Maatschappelijke benaming :

CURSIST:

Naam en voornaam:

E-mail :

FACTURATIE GEGEVENS:

Maatschappelijke benaming:

Straat en nummer:

Postcode en gemeente

KBO nummer

:

Bestelbonnummer

Het bestuur verbindt er zich toe het inschrijvingsgeld **ALL-IN** ten belope van 250,00 € te betalen na ontvangst van de factuur en uiterlijk de dag van het seminarie.

In het tarief zijn zowel uw deelname aan de studiedag , de catering , als het Handboek "inbegrepen

Let op!

Gratis annuleren kan tot 10 OKTOBER 2025 .

datum,

handtekening,

functie

DAGPROGRAMMA MASTERCLASS OKTOBER 2025

AANKOPEN ZONDER OVERHEIDSOPDRACHT

PROGRAMMA

Vanaf 8u 30 **welkomstkoffie** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap & smoothie volgens seizoen. Yoghurt met granola, crackers van hazelnoot, rode peper of rozemarijn,... Voor wie het wat zoeter wil: ovenverse mini koekjes.

9.00 u. **Eerste sessie : Uitzonderingen op het materiële toepassingsgebied (A de uitzondering voor een reeks van diensten B de uitzondering op basis van een alleen recht C de in house uitzondering D niet geïnstitutionaliseerde samenwerking E onderzoek en ontwikkelingsdiensten**

10.30 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

10.45 u. **Tweede sessie : Uitzonderingen op het personele toepassingsgebied (constructies waarbij men geen aanbesteder is, budgethouderschap, bestellingen door verenigingen van natuurlijke personen of zonder determinerende overheidsonvloed)**

12.30 u **Lunch** : Uitgebreid koud en warmbuffet met als afsluiter een dessertbuffet + frisdrank, water, koffie of thee

13.15 u. **Derde sessie : Juridisch verantwoorde ontwikkelingsconstructies (via het vermijden van de wezenskenmerken van een overheidsopdracht, eenzijdige verbintenissen, verbintenissen zonder tegenprestatie)**

15 .00 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

15.15 . **Vierde sessie : De uitgebreide mogelijkheden via de concessiewet (ook voor diensten met overdracht uitbaringsrisico) EN de mogelijkheden in een subsidieregeling met aansluitend ook het begrip sponsoring**

Einde studiedag 16 u 30 ...